Anul I. No. 11-12 Ianuarie-Febr. 1930

„UTOPIA"

CUPRINSUL:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TIP. „CARTEA ROMÂNEASCĂ S. A.", CLUJ.

EXEMPLARUL: Lei 15—

„UTOPIA"

REVISTĂ DE CULTURĂ GENERALĂ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
CLUJ, STR. COGĂLNICEANU 9

Apare la începutul fiecărei luni, cuprinzând chestiuni din domeniul științei și filosofiei sociale

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Abonamentul	Lei	150	anual
Pentru studenți și învățători . .	„	100	„
Pentru direcțiuni și comitete școlare	„	200	„
Pentru Instituții financiare și alte autorități	„	500	„

„UTOPIA"

ANUL I. No. 11-12 IANUARIE-FEBR. 1930

POLITICA TINERETULUI

I. Haşegan.

...Sunt sigur, cu desăvârşire sigur că ceasul cel mai greu al vieţii poporului nostru, n'a fost în trecut, ci este încă înaintea noastră.

S. Mehedinţi.

Au trecut demult serbătorile de sfârşit şi început de an. Fumul de tămâe s'a risipit. Viaţa aspră şi fără bucurii şi-a reluat de atunci iarăşi cursul său tumultuos, continuând a îngrămădi în calea oamenilor aceleaşi neajunsuri şi par'că răsbunându-se prin potentarea lor, de strălucirea de carton ce i-s'a imups pentru câteva zile.

Câtă ipocrizie — înduioşătoare ipocrizie — în faţada aurită ce pregătim de câţiva ani serbătorilor noastre!

Câte renunţări în dosul prisosului de o zi! Şi de atunci, nemulţumirile au crescut. Avalanşa neajunsurilor s'a abătut, ca stol de lăcuste, îndeosebi asupra populaţiei sărace.

Cine poate ghici tainicul resort al mulţimilor?...

Păcatele vieţii noastre publice sunt cunoscute. Lor li se atribue situaţia, mai mult decât precară, în care a ajuns ţara. In faţa acesteia, bunul simţ şi cuminţenia poporului nostru, de cari se vorbeşte atâta, n'ar fi trebuit oare să arunce demult peste bord pe conducătorii nevrednici cari l-au adus pe marginea ruinei?

Este adevărat că nu se mai poate nega astăzi evidenta diminuare a prestigiului partidelor politice în ochii celor mai buni cetăţeni ai ţării. Şi este deja un semn bun.

Rând pe rând, părţile slabe ale celulei politice, numită *„partid"*, s'au accentuat, s'au irosit gândurile bune puse la înfiinţarea ei, iar cuvintele din program au rămas de cele mai multeori, simplu paravan, pentru desmăţul meschin ce se desfăşoară în dosul lor.

Pentru nimeni nu mai e o taină, că *partidul ca organism politic, nu se manifestă azi prin ceeace are el mai bun,* şi că la conducerea lui s'au înscăunat, sau cel puţin au cuvânt hotărîtor, oameni, cari n'au nimic comun cu ideologia partidului

şi cari o trag doar de păr, de câteori au nevoe de argumente, spre a justifica anumite măsuri luate în interesul lor personal şi sub presiunea pe care ei o exercită.

Să cităm exemple?...

Oare cine ar putea nega, că elementul de bază al ţării noastre este *ţărănimea?* Şi cine ar putea afirma, că există o categorie de producători mai năpăstuiţi şi a căror interese să fi fost mai batjocorite şi mai neluate în seamă decât ale ei? Şi doar majoritatea voturilor, ţăranii au avut-o întotdeauna! Unde sunt dar binefacerile sufragiului universal şi ale parlamentului, când de pe urma lor, cea mai numeroasă, cea mai importantă şi cea mai productivă clasă este adusă pe marginea ruinei?... *Unde este politica agrară, ce trebuia inaugurată cu febrilitate şi sub presiunea şi aspra supraveghere a reprezentanţilor poporului de ţărani?...*

Se va spune poate, că *politica agrară* abia acum începe, că partidul naţional-ţărănesc urmăreşte tocmai ridicarea ţărănimei, pe care partidul liberal a nedreptăţit-o constant, în favorul unei clase mijlocii burgheze pe care s'a străduit s'o creeze şi s'o facă viabilă.

Dar unde este atunci clasa burgheză românească? Viaţa economică pulsează după cât vedem, *tot în ritmul ce i-l imprimă minoritarii şi străinii*, iar elementul românesc a rămas pe din afară — cel puţin în ţinuturile alipite — lucrând în condiţiuni de inferioritate şi cele mai adesea în slujba asupritorilor de ieri.

Nu scriem acestea dintr'un naţionalism strâmt şi şovin, dar în faţa unei situaţii din zi în zi mai îngrijorătoare este firesc să ne întrebăm, dacă acesta trebue şi poate fi rezultatul celor 11 ani de cârmuire românească?...

Dacă agricultura suferă, dacă în viaţa economică iniţiativa şi mijloacele nu au ajuns să fie partea noastră, *s'a realizat poate o indestructibilă unitate sufletească, o înfrăţire generală şi fără rezerve a tuturor provinciilor?* S'au netezit şi au dispărut din calea noastră toate asperităţile şi divergenţele ce ne-au împiedecat vre-odată să ne înţelegem? Uitaţi-vă în lungul şi latul ţării. Şi nu numai în ajun de alegeri, dar şi altădată, *veţi găsi cel mai mic cătun desbinat în tabere ce se duşmănesc de moarte. In goana după voturi, ura a fost semănată din belşug şi ea se deslănţue acum cu furie, învrăjbind fraţi, otrăvind şi desechilibrând totul*, spre bucuria altor neamuri, cari ştiu să facă front unic şi bine închegat, ori de câteori socot că pot obţine un nou avantaj, un nou privilegiu pentru ele.

Nu afirmăm, că organizaţiile politice grupate pe idei sau după un anume fel de a vedea şi soluţiona problemele vitale ale unei colectivităţi, ar fi inutile sau improprii chiar dela origine pentru orice activitate pozitivă şi folositoare treburilor

publice. Trecutul ne-ar desminţi categoric.

Dar, faţă de activitatea actuală a partidelor politice şi îndeosebi în faţa roadelor acéstei activităţi nefaste, trebue să conchidem, că *un rău, devenit cu timpul organic,* roade la baza lor şi că este timpul suprem, ca printr'o *reacţiune energică a organismului social,* acest rău să fie înlăturat cât mai în grabă şi definitiv, chiar cu riscul de a amputa sau suprima o parte a organismelor politice.

Semnele unei atari reacţiuni se înmulţesc, ea însă nu se va porni efectiv decât după ce partidele politice vor fi întrecut orice măsură în inconştienţa cu care sacrifică interesele colectivităţii, intereselor unei oligarhii de partid. Şi până atunci nu mai este mult.

* * *

Privirile se întorc din nou spre ceeace ţara are mai curat şi mai gata de sacrificiu: *Tineretul.*

O clipă s'a crezut că acest tineret căruia i-s'a deschis cu îngăduitoare (în fond însă bine calculată) bunăvoinţă, porţile partidelor politice, va şti să imprime acestora un *ritm nou.* Se credea că organismul scorburos şi bolnav al partidelor se va resimţi de seva proaspătă, viguroasă ce palpită în tineri. Entuziasmul lor tumultuos se părea că va înfrânge cerbicia vechilor cadre şi mai mult chiar, acestea se vor resimţi înşi-le întinerind şi vor împrumuta — fie şi fără voe — pe deasupra apucăturilor hrăpăreţe şi meschine, un suflu cald de generositate şi sacrificiu. Copacul scorburos va fi astfel reînviat şi rodul său, pân' acum închircit de ură şi socoteli mărunte se va putea alimenta din abundenţă din sucul tineresc infuzat şi va putea creşte rod mare şi frumos al acţiunilor mântuitoare pentru cari freamătă tinerimea.

Dar scris a fost, se pare, ca şi această nădejde de ultimă oră să se spulbere la început în vânt, ca abia mai târziu să se poată înfăptui.

Pe planul întâi stărue încă — cu o diabolică persistenţă — deviza vulgară şi nedemnă de tineri *„spre căpătuială“* şi tineretul n'a găsit încă tăria să o înlăture. Contagiunea face ravagii, iar cei buni, ispitiţi şi în acelaş timp îngroziţi de puterea ei, stau încă de o parte.

Elanul mântuitor se va frânge în două şi încă odată răul va birui asupra binelui.

Dar numai la aparenţă, căci biruinţa lui va fi fost numai asupra părţii celei mai slabe a tineretului.

Aceasta numai, s'a grăbit să se înregimenteze în partidele politice cu mărturisite gânduri de îndreptare, dar cu nemărturisite şi tainice priviri spre deviza căpătuelii, căci cei dotaţi cu spirit combativ şi de sacrificiu şi cari s'au avântat în mijlocul luptelor politice cu sincera dorinţă de a contribui la o rege-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

nerare a vieţii publice, sunt foarte puţini şi vor sfârşi prin a fi scoşi din luptă sau a se adapta vechilor moravuri. Ne rămâne însă partea cea numeroasă şi cea mai bună a tinerimii, poate dotată cu mai puţină iniţiativă, dar de sigur mai rezistentă tentaţiilor.

In ea trăeşte nădejdea noastră întreagă.

Copacul pratidelor politice, dacă nu cumva este prea scorburos pentru a mai fi reînviat, va trebui în cele din urmă să aleagă: sau se lasă amputat şi curăţit de uscături, primind durerea şi botezul unei radicale altoiri cu mlădiţe tinereşti veritabile, sau va fi iremediabil condamnat pieirii.

Spre o federalizare a Statelor dunărene

Corneliu Albu

Problema federalizării statelor europene a devenit în ultimul timp, pentru majoritatea oamenilor politici de pe continentul nostru, un factor principal de preocupare, aşteptându-se dela realizarea ei nu eterna fericire socială epicuriană, în care fiecare individ, membru component al societăţii, să aibă un tacâm la ospăţul naturii, — ci menţinerea însă-şi a ceeace se chiamă civilizaţie şi cultură europeană, a salvării continentului nostru de primejdiile ce-l ameninţă, apocaliptic. Căci pentru cercetătorul atent aceste primejdii există. Ele se profilează în Răsărit sub egida, dictaturii lui Stalin, în Apus prin acapararea producţiei de către junkerii americani care încearcă să deplaseze centrul de greutate socială din Europa în America şi cărora le datorăm banul — acest al doilea suflet al societăţii moderne peste puterile noastre de plată, iar în extremul Orient prin trezirea popoarelor de rasă galbenă cari prin vocea lui Gandhi şi Okakura Kakuzo etc. cer repunerea Asiaticilor în drepturile lor naturale.

In faţa acestor primejdii unirea singuraticelor state de pe continentul nostru se impune. Federalizarea imediată a Statelor unite ale Europei aşa cum o preconizează Richard Coudenhove-Kalergi pare deocamdată o imposibilitate. Cauzele cari se pun stavilă le socotim multiple: diversitatea intereselor care determină actualmente viaţa economică a celor 35 state europene; dificultăţile ce le ridică o asemenea problemă în ce priveşte raporturile dintre marile şi micile puteri; jignirea prejudecăţilor de cari e robită societatea europeană; dorinţa de a trăi libere a statelor tinere eşite din vâltoarea războiului mondial şi cari fac exces de naţionalism; înfrigurarea dementă şi supra indivi-

dualismul politic dictatorial, măcinator al coeziunei necesare convieţuirei într'o societate organizată pe baze federale, — sunt numai câteva din cauzele cari vor stărui în drumul Paneuropei.

Deaceia credem că mai înainte de înfăptuirea marei năzuinţi e nevoie de federalizări parţiale cari să aibă la bază interese economice imediate.

In această ordine de idei înfiinţarea confederaţiei statelor suverane dunărene, — în care pe lângă România, Jugoslavia, Cehoslovacia, Austria, Ungaria, Bulgaria ar intra, interesate în virtutea unui trecut istoric şi Polonia şi Grecia — ni se pare „ceva" care merită atenţia noastră.

Dealtfel această idee nu e deloc nouă. Imperiul Austro-Ungar - rezumat în „divide et impera" — a urmărit secole dearândul ideea unei confederaţii dunărene, bineînţeles în spiritul monarchist absolut, şi e cunoscut cazul când împăratul Francisc renunţând în 1806 la titlul de împărat al Imperului german de origină germană ezită între titlul de împărat al Austriei şi acela de împărat al Imperiului dunărean. Insuşi Kosuth Lajos, luptătorul maghiar dela 1848, a lucrat în exil la un proiect foarte detailat ce privea confederaţia dunăreană. Voi mai aminti deasemenea că Aurel C. Popovici a publicat în 1904 o carte cu vâlvă „Statele Unite ale Austriei" iar omul de stat maghiar Oszkár Jászi, într'o serie de articole, cerea constituirea Imperiului Austro-Maghiar pe bază de stat federal, propunere dealtfel făcută şi de Wilson înainte de tratatul dela Versailles dar care a fost respinsă de aceia cari aveau apoi să semneze tratatul dela Trianon şi Neuilly.

Astăzi problema confederaţiei a ajuns din nou pe planul întâi. Sub altă formă fireşte, căci situaţia nu mai e cea din trecut, când diplomaţii austro-maghiari imaginau o confederaţie menită doar să cimenteze temeliile şubrede ale imperiului habsburgic, cari trosneau de pe atunci prevestitoare de prăbuşire.

Azi problema a trecut din planul politic, mai puţin accesibil realităţilor din cauza diferenţierii istorice şi a asperităţilor ce stăruesc încă în calea înţelegerii naţiunilor, în cel economic şi într'adevăr nevoile economice sunt acelea cari sugerează şi fac actuală această problemă a confederaţiei statelor dunărene.

Dacă înainte chiar de 1914 unitatea politică a Austro-Ungariei se clătina, în schimb ea avea o unitate economică reală. Prin fărâmiţarea ei şi ca o urmare îndeosebi a nevoilor cauzate de răsboiu, singuraticele părţi ale imperiului numai cu greu s'au putut integra într'un cadru economic potrivit.

După un răstimp de încercări făcute pentru a se regăsi şi orienta şi marcate de crize financiare şi de producţiune, a urmat apoi ofensiva ţărilor industriale pentru cucerirea debuşeurilor.

Statele dunărene, constituite după răsboiu pe baza prin-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

cipiului naţionalităţilor, cele mai multe având un caracter pronunţat agricol, au căutat să se facă independente şi economiceşte, creindu-şi industrii pe cari nu le aveau, dar cari le-ar fi fost necesare în caz de răsboiu.

Crearea acestor industrii, fără capital şi credit suficient şi în condiţiuni inferioare celor existente în apus, a cerut taxe vamale urcate şi acestea au dus în mod firesc la o nedreptăţire a consumatorilor, în cea mai mare parte agricultori. Aceştia nefiind organizaţi şi neputând găsi vre-un sprijin în politica economică a guvernelor — aceasta îndeosebi la noi în ţară — pierd şi debuşeurile dinainte de răsboiu pe care le acaparează America şi astfel situaţia lor devine cu fiecare zi mai primejduită.

Dar nici industriile improvizate nu se pot ţine în picioare. Statele trebue să facă sacrificii enorme. La acestea se mai adaogă şi faptul că ţările industriale au pornit o puternică acţiune pentru o intensificare a agriculturii lor (Italia, Germania) iar în ultimul timp au pus taxe vamale extrem de urcate asupra produselor agricole de import. Este cazul Germaniei care pentru a ne sili să-i acordăm avantagii pentru desfacerea produselor sale, în ajunul încheierii unei convenţiuni comerciale, a sporit taxele vamale în mod demonstrativ.

Situaţia nu diferă mult nici în celelalte state dunărene şi iată-le, la un moment dat, că se găsesc — din cauza lipsei de organizare şi a descreşterii producţiunii agricole — exact în situaţiunea intreprinderilor mici, izolate şi lucrând fără ajutorul creditului mare în faţa trusturilor organizate puternic şi dispunând de suficiente mijloace pentru a-le inghiţi la timpul oportun.

Şi în faţa pericolului comun ştiut este că şi adversarii se unesc. Iată dece s'a lansat la conferinţa vamală dela Geneva ideia unei grupări a ţărilor agricole pentru apărarea intereselor acestora împotriva pretenţiunilor ţărilor industriale. Ideia unui front comun agricol poate fi amplificată fireşte până la preconizarea unei uniuni vamale sau cu timpul chiar la aceea a unei confederaţii politice.

In afară de avantagiile de ordin economic pe cari le-ar putea necontestat aduce pentru ţările participante o confederaţie a statelor dunărene, va mai rezulta fără îndoială şi o întărire a ceeace Briand numeşte *„l'ésprit de la paix"* prin nivelarea asperităţilor şi neînţelegilor şi prin rezolvirea automată a problemei minorităţilor.

Se pune însă chestiunea dacă chiar în cadrul unei astfel de confederaţii, elementul românesc, mai slab înarmat economiceşte nu se va găsi oare într'o situaţie de inferioritate şi nu va fi nevoit sub aspra poruncă a concurenţei să servească doar interesele altora?

Dar despre aceasta într'un număr viitor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O asociație internațională a intelectualilor?

Edmond Séchelle.

„Celui qui s'engage dans ce domaine immense, presque neuf, des connaissances dangereuses, souffrira d'une telle direction de son jugement comme du mal de mer. Et, en fait, il y a cent bonnes raisons pour que cha! qun en reste éloigné quand il le peut. Nous dépassons la morale, nous comprimons, nous écrasons, peut — être par là notre reste personnel de moralité, puisque nous allons, puisque nous nous aventurons dans cette direction, — mais quelle importance avons-*nous?!* Jamais encore un monde plus *profond* ne s'est révélé aux regards des voyageurs intrépides..."

Nietzsche: Par delà le Bien et le Mal, § 23

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sistemul social de azi e un rezultat complex al componentelor antagoinste, e corelația dinamică a luptei următoarelor clase:

Lumpenproletariat și muncitori fără muncă.	**Proletariat și lucrători de pământ.**	**Clasă intelectuală.**	**Burghezie mică și proprietari mici.**	**Burghezie și proprietar mari.**
Consumatori cu standard minimal de viață.	Producători (și ai supravalorii). Consumatori cu standard minimal de viață.	Producători (și ai supravalorii). Administratori. Consumatori cu standard moderat de viață.	Producători (și ai supravalorii). Consumator cu standard minimal de viață.	Administratori. Consumatori cu standard maximal de viață.

Tabloul rezumativ de mai sus nu accentuiază decât trăsăturile dominante și caracteristice ale claselor sociale din punct de vedere economic și n'are pretenție să fie valabil în sens absolut; viața noastră economică-socială cuprinde în sine toate nuanțele și variațiunile posibile ale situațiilor și categoriilor de mai sus, fiind o complexitate extraordinar de diferențiată a intereselor individuale și de clasă. De aceea clasificația noastră trebue să fie considerată ca o abstracție statică conștientă, ca un mijloc necesar al orientării sistematice în domeniul complicat al ideologiei claselor sociale corelative.

In viața noastră economică-socială antagonismul cel mai mare este proletariatul și burghezia. In lupta actuală de clasă

proletariatul are cel mai mult de câştigat, burghezia are cel mai mult de pierdut. Intre clasele antagoniste de mai sus sunt aşezate clasele intermediare: clasa intelectuală şi burghezia mică cu sferele combinate ale intereselor lor, ca armatele complementare ale proletariatului şi ale capitalismului, a căror luptă e eternă şi naturală.

Acum se pune întrebarea: care sunt din clasele de mai sus cele mai potrivite din toate punctele esenţiale de vedere pentru întemeierea societăţii viitorului? Sau cu alte cuvinte: să examinăm condiţiile fundamentale ale capacităţii claselor pentru transformarea raţională a societăţii:

Condiţiuni esenţiale:	Lumpenproletariat şi muncitor de fară muncă	Proletariat şi lucrători de pământ	Clasă intelectuală	Burghezie mică şi proprietari mici	Burghezie şi proprietari mari
Exploatarea economică	—	+	+	+	—
Suprimarea politică	+	+	+	+	—
Productivitate	—	+	+	+	—
Lipsă de proprietate individuală	+	+	+	—	—
Unitate în producţiune, comunitate de muncă	—	+	+	—	—
Putere de administraţie	—	+	+	—	+

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din aceste premise esenţiale derivă concluziunea obiectivă: două clase sociale sunt capabile şi chemate pentru organizarea societăţii viitoare: clasa intelectuală şi proletariatul.

Acest rol al claselor de mai sus poate fi explicat şi din evoluţia naturală a producţiei. In antichitate şi în evul mediu, deci în faza agrară a evoluţiei economice producătorii supravalorii erau lucrătorii de pământ şi exploatatorii lor erau nobilii feudali. După cum din sistemul feudal au derivat capitalismul nou de producţii şi două noui clase: situaţia privilegiată a nobililor feudali a fost ocupată de capitaliştii exploatatori şi în locul lucrătorilor de pământ au intrat şi proletarii exploataţi de ei.

In ultimele decenii prin expanziunea gigantică a producţiei, prin raţionalizarea din ce în ce mai diferenţiată a tehnicei şi prin complicarea din ce în ce mai mare a administraţiei circulaţiei produselor şi a consumării, deci cu un cuvânt prin intelectualizarea multilaterală a muncii,[5]) s'a interpolat între

1) V. Edmund Séchelle: L'intellectualisation du travail („L'Évolution Sociale" 1929, Nov.).

proletariat şi burghezie o clasă nouă, derivată din evoluţia naturală a tehnicei producţiei, clasa intelectuală, ca produs şi rezultat al intelectualizării generale a muncii. Astfel clasa intelectuală — încă fără însemnătate în momentul naşterii ideologiei lui Marx şi Engels — în zilele noastre joacă un rol echivalent cu proletariatul în lupta claselor. In ultima analiză atât din punct de vedere economic, cât şi din punct de vedere biologic-psihologic influenţa din ce în ce mai puternică a clasei intelectuale va fi componentul concomitent al proletariatului în paralelograma forţelor luptei de clasă a epocii noastre. Pecând însă proletariatul şi burghezia au organizaţiile lor internaţionale pentru apărarea intereselor lor de clasă, clasa intelectuală abia în anul trecut a început organizarea sistematică a masselor intelectuale.

„L'Union International Des Intellectuels" din Paris a publicat un „manifest către intelectualii din toată lumea". Acest manifest — se începe cu cuvintele următoare: „Intelectuali din toată lumea, uniţi-Vă.. Interesul vostru de clasă şi datoria voastră individuală este a intra în rândurile Uniunei noastre şi a întări mişcarea intelectualilor. Luaţi drept pildă organizarea internaţională a proletarilor şi a burghezilor. Puterea se manifestă în Uniune. Mişcarea voastră trebue să influenţeze lupta contimporană de clasă, soluţionarea crizei mondiale şi întemeierea societăţii viitoare. Mişcarea intelectualilor a pornit lupta contra mizeriei şi corupţiei pentru bunăstare şi libertate. Puteţi ajuta şi va trebui să ajutaţi! Fiecare intelectual este responzabil de pieirea sau salvarea viitorului. Fiecare să lupte cu mijloacele de cari dispune. Prezentul şi viitorul sunt în mânile voastre! Intelectuali din toată lumea, uniţi-Vă".

Credem, că acest manifest însemnează începutul unei epoci noui, începutul raţionalizării luptei gigantice de clasă, până acum fără rezultate îndestulătoare. Cum a spus Nietzsche: „Nous esprits libres, à la nouvelle que le dieu ancien est mort, nous nous sentons illuminés d'une aurore nouvelle; notre coeur en déborde de reconaissance, d'étonnement, d'appréhension et d'attente, — enfin, l'horizon nous semble de nouveau libre, en admettant même qu'il ne soit pas clair, — enfin nos vaisseaux peuvent de nouveau mettre à la voile, vogeur au-devant du danger; tous les coups de hasard de celui qui cherche la connaisance sont de nouveau permis; la mer, notre pleine mer s'ouvre de nouveau devant nous, et peut-être n'y eut-il jamais une mer aussi „pleine". *(Le gai savoir).*

TABLOURI CULTURALE[1]

(1775)

Gh. Bogdan-Duică.

Bandiţii din Sibiu şi din Haţeg.

Scrisoarea secretarului gubernial I. T. de Hermann: Sibiu, 9 August 1775.
Vereins-Archiv, XXIII, p. 356—360.

... Deoarece nu am nimic important de făcut, îmi reau libertatea să vă înştiinţez despre o execuţie foarte grozavă, care i s'a aplicat săptămâna trecută unui faimos tâlhar.

Mie mi s'a făcut părul măciucă numai ascultându-o; şi în total *numai delicventul a fost cel mai nepăsător.*

După raportul ce mi s'a făcut, l-au dus cam ca pe Pugacev: Trupul pe jumătate gol i-a fost legat de car, trei calfe de hengher îl înconjurau; aceştia întreţineau, suflând din foi, focul de cărbuni dintr'o tigaie. Scoţându-l din oraş, l-au oprit întâiu în faţa sfatului, a doua oară în suburbiu şi a treia oară la locul pierzării, şi de trei ori l-au rupt cu cleştele înroşite; şi în sfârşit l-au tăiat cu roata, de jos în sus; dar sufletul nu şi l-a dat până ce n'a căpătat vre-o treizeci de lovituri.

El era aşa de netulburat, încât la urcarea în căruţă i-a arătat slugei boierului tigaia, ce se află pe pământ, zicându-i s'o ridice în car!

Şi când l-au pişcat cu cleştele, şi când l-au călcat cu roata, *el n'a zis o vorbă*, ci şi-a strâmbat numai faţa, puţin.

La locul pierzării el s'a plâns, însă, mereu, că prea-l chinuesc, deşi el *nu* ştie să fi păcătuit aşa de mult; şi totodată a rugat pe judecători, că, *de vor prinde pe fratele său*, pe el să-l chinuească astfel, deoarece la toate fratele este de vină. Crima sa a fost doară că vre-o câţiva ani a fost soţ într'o bandă de tâlhari, care a comis diferite omoruri şi pustiiri de nespus. Ce a făcut el în-

---

[1]) Din seria de „Tablouri Culturale", publicate unele în revista „Astrei" şi cari vor apare într'un volum cu acelaşi titlu.

Dl Prof. Bogdan-Duică, e primul istoric literar la noi, care din aspectele locale ale scrisului românesc, din formele lui studiate geografic, ştie să reconstitue culoarea socială a regiunei şi a epocei. Este o cercetare amplă, care în literatură îşi răsfrânge toate formele vieţii sociale, cu năzuinţele ei, cu nemulţumirile ei, cu luptele ei politice, cu încercări de îmbunătăţiri administrative... toate se resfrâng în paginile scriitorilor. *Istoria literară* a dlui Bogdan-Duică devine astfel *Istorie socială*. Monografia lui Simion Bărnuţiu, monografia unei epoci cu toate plângerile şi aspiraţiile ei dintr'un teritoriu dat. Un astfel de document este şi cel de mai sus, care aruncă o rază de lumină asupra unor raporturi sociale din alte vremuri. Şi în această ordine de idei — în sensul principiului de istorie literară enunţat mai sus — cel mai mic document poate să aibă o însemnătate covârşitoare.

suşi, poate nici el n'a putut spune, afară de una: că a biciuit cu vergi înroşite pe un Săliştean, şi că l-au ameninţat cu fierul roşu, cu moartea.

Plin de mânie că este cercetat sever, odată i-a zis senatorului care-l audia: *„Nu mă mai întreba; ţi-am spus că am fost hoţi; şi crez că vei şti ce fac hoţii“.*

* * *

Dar şi mai mult Vă veţi îngrozi de ce însumi am cetit într'un raport sosit cu stafetă:

In noaptea spre 28 Iulie o ceată de 47 de banditi înarmaţi intră în satul *Clopotiva* din valea Haţegului. Un căprar-grăniceer aude sgomotul, se apropie să vază ce se întâmplă, dar este ciuruit de gloanţe. După aceasta banditii pleacă spre casă unui nobil, *Isac Nanden*, sparg uşile şi pătrund cu toată puterea în casă. Bietul nobil se retrage prin fereastră, dar imediat trei puşti se descarcă în el; el cade şi se preface mort. Hoţii-l cercetează, îl cred mort; îl lasă şi se apucă de soţia lui, o ard grozav cu fieruri înroşite; iar pe fată o împuşcă în picior, ca să spună unde se găsesc banii.

După ce au prădat bine casa, banditii încep a benchetui şi a lărmui, puşcând mereu, aşa că *Tabula continua* se miră de unde-şi vor fi luat ei atâta pulbere.

In sfârşit ei năvălesc în *curia* nobilului *Ioan Pogány*, un om foarte brav şi de mulţi ani judecător superior în comitatul Hunedoarei. El este bine cunoscut guvernului; şi a fost întrebuinţat adeseori la tot felul de expediţiuni.

Hoţii bat în uşe; dar uşa-i închisă bine; ei bat în ea cu atâta putere, încât deodată cu uşa cade şi o parte din pietrele în care uşa era încheiată. Bietul Pogány se ascunde în pivniţă, dar hoţii-l ajung şi trag în el. Deoarece el nu moare îndată, cu o cruzime neauzită îi deschid trupul până la inimă; şi-l sfârşesc cu un glonte ce i-l trag în frunte.

Sfârşind cu aceasta, şi atacă pe soţia lui; în cel mai îngrozitor mod o ard cu fieruri înroşite; răpind apoi tot felul de mobilă şi o sumă importantă de bani, ieau cu ei şi pe fata lui Pogány, o fată în vârstă de măritat, şi pe fratele ei mai mic, lăsând vorbă că nu le vor da drumul până ce nu li se vor da lor 5500 de florini.

După eroismele acestea ei părăsesc satul, pe la 2 ceasuri din noapte şi *pleacă spre munţi*. Dar pe drumu mai tae beregata unui Clopotivean care le-a ieşit în drum; iar pe altul îl spânzură de un pom; apoi ieau cu ei toate vitele ce le întâlnesc; şi pradă pe toţi cei ce sunt atât de nenorociţi să-i întâlnească.

A doua zi un căprar-grăniţer curajios din Zaicani şi un solgăbirău tot atât de curajios adună vre-o 100 de oameni, provincialişti şi grăniţeri. Trupa înaintează în munţi, să caute pe banditi: şi-i şi găseşte curând, baricadaţi după nişte stânci. Cei

BCU Cluj / Central University Library Cluj

dci șefi se pregătesc să atace pe hoți din două părți, dar îndată ce subalternii lor văd că bandiții se gătesc inimoși de apărare, ba că au aerul de-a ieși de după stânci și-a scobori spre ei, o ieau la fugă și lasă pe șefi numai cu vre-o 16 înși: vre-o 20 hoți, cari într'adevăr începură a scobori, i-ar fi încunjurat, dacă ceilalți (16) nu s'ar fi retras cu bună chibzueală. Acum hoții sunt vre-o 70!

Guvernul a pregătit un atac întreit; și pentru aceasta a cerut ajutor generalului comandant din Sibiu, principelui Munteniei și administrațiunei din Banat. Nici o cătană nu se bucura să meargă la bătălia cu hoții aceștia. Iar comitatul Hunedoarei tremură tot de frică, mai ales că bandiții au amenințat că în viitor vor ataca în ziua mare trecând tot prin sabie și foc!

Literatura rusă modernă în lumina Materialismului Istoric

de *V. Livov Rogacevschi.* trad. de G. T.

PARTEA ÎNTÂIA

Scriitorii ruși legați de moșie.

SPICUIRI DIN ITRODUCERE. H. Taine a arătat legătura strânsă între artist și epocă, rasă și mediu. El însă n'a mers până la sfârșitul drumului arătat, în istoria creației de artă. Concluzia a rămas s'o tragă criticii de mai târziu. Unul din cei mai de seamă teoreticiani al marxismului în Rusia, G. V. Plehanov, căutând să distrugă formula „iluminaților". a arătat că „nu opiniile conduc lumea, nu în slovă și în rațiunea iluminată. ci în faptă (pentrucă la început a fost fapta, nu cuvântul) este a se căuta rațiunea lucrurilor. Pune „schimbarea opiniilor în funcție de schimbarea mediului social, iar *schimbarea mediului social, în funcție, nu de aceleași opinii, ci de schimbarea formelor economice.*

De unde școala formală pân' acum dădea mai mult analiza metodelor de creație. școala cea nouă arată că scriitorul mai are pe lângă metode și scopuri

In prima parte a cărții au intrat scriitorii „moșieri", căutând să sublinieze schimbarea ideologiei scriitorului, legat de moșie, pe măsură ce „pierdea pământul de sub picioare". In partea a doua, scriitorii burghezi. pătrunși de *individualism.* Partea a treia tratează despre scriitorii orașului sbuciumat, cu intelectualii lui democrați, mici burghezi. cu masa muncitorească etc. Și în partea a cincia, scriitorii în legătură cu revoluția din 1917 -1921, care a scos pe planul întâi proletariatul și țărănimea.

Contele L. N. Tolstoi, născut în anul 1828, a creat epopeea măreață a boerimei vechi: *Ivan Bunin,* născut în 1870, a apărut ca un creator al poemelor mici de pustă; *Alexii Tolstoi* (1882) a povestit o serie de anecdote amuzante despre oameni stranii de modă veche, locuitorii bârloagelor de urși; *Boris Zaizev* (1881) despre drumeții liniștiți și triști, ce se transportau în vis, din moșiile iluzorii, în lumea vedeniilor, în domeniul fră-

mântărilor mistice religioase, în Italia scăldată de razele soarelui, „Elizeul Umbrelor“, în Veneţia aurie, în Pisa antică. Insă pe toţi aceşti maeştrii ai cuvântului îi uneşte, mai întâi, legătura strânsă cu moravurile rurale, a moşierului nobil, cu peisagiul rural, cu frumuseţea liniştei şi scârba lor adânc organică faţă de oraşul industrial contimporan cu frumuseţea lui de viteză. Ei numai treptat îşi pierd claritatea clasică, forţa sănătoasă şi optimismul lui Puşchin. Ei iau ceea ce merge spre sfârşit, ei trec pe lângă ceea ce va deveni moştenirea claselor mai puternice în creaţiunea fără teamă de viitor.

Oraşul nu creiază numai un nou tempo al vieţii, un stil nou, o nouă simfonie, peisagiul nou *urban* cu sgârie-norii săi, cu străzi uniforme, unde se înşirue clădirile mari, simetrice ale fabricilor cu coşurile lor înalte, al căror fum devorează tot cerul. Oraşul nou e strâns legat de formele noi ale vieţii, de noul caracter uman, de noua organizaţie nervoasă, de noile iluzii ale unei vieţi frumoase, luminoase. Oraşul distruge raporturile patriarhale şi viaţa liniştită a moşierilor *retrograzi*. Oraşul impune în mod forţat transformarea moşiei poetizate într'o întreprindere industrială, întroducând prin aceasta în colţul liniştit şi adormit zgomotul maşinei care alungă din moşia neîngrijită toţi visătorii, toţi oamenii de prisos: ex. următorii eroi: *Manilov* din *„Suflete moarte“* — de Gogol, *Oblonov* din romanul *„Oblonov“* — de Gonciarov, *Lavreţki* din *„Cuibul nobililor“* — de Turghénev, etc. Oraşul trimite la moşie, în poetica „livadă de vişini“ târgoveţul şi mojicul raţional cu securea în mâni şi carnetul cu cecuri în buzunar. Moşia ereditară trece în mânile culacului rural, se fracţionează.

Scriitorul nobil, care a eternizat moşia şi a suferit prea mult din cauza oraşului, burghezului şi culacului, exprimând prin însăşi persoana sa cultura vechii nobilimi, deja nu mai poate să se adapteze noilor raporturi bazate pe calcule prozaice, departe de orice visuri poetice. Chiar *I. S. Turghénev,* acest european pătrunzător, care ştia că „bourjois“ va veni şi numai decât va pune laba pe viaţa economică a Rusiei moşiere, chiar şi el tot mai mult şi mai mult se îndepărtează de raporturile reale, în lumea visurilor, a frământărilor mistice. Aşa în 1880 el scrie: „Cântecul amorului triumfător“, opera în care ne povesteşte despre tainele magiei indiene, iar în 1881 scrie *„Clara Milici“* — frumoasă povestire semireală, semifantastică plină de halucinaţii bolnăvicioase; în 1882 el ne dă încântătoarele sale poeme în proză, ce ne răpesc din viaţa reală şi ne poartă în domeniul frământărilor lirice, senile, dureroase. „Cât de frumoase, cât de fermecătoare erau rozele“ — iată leit-motivul acestor poeme de adio. Moşierul (Turghénev) din gubernia Orlov, proprietarul a 200 de suflete, pictorul maestru al cuiburilor nobilimei, îşi dădea sfâr-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

șitul pe meleaguri străine, profețind sfârșitul „cuiburilor nobililor". El își dădea sufletul atunci când un alt maestru al artei literare, *Tolstoi*, punea cruce pe tot ce scrisese el în trecut, stigmatizând această artă drept „flecăreală artistică", „nimicuri" și s'a retras în pustiul pocăinții și al perfecțiunii morale, din cercul său format din oameni cari l-au „scârbit". La finele romanului său „*Ana Karenina*" și în „*Spovedanie*" el a ajuns la concluzia, că viața oamenilor din cercul său e „fără rost și oribilă".

Tolstoi scrie în „*Spovedanie*" despre perioada sumbră de mucenicie, de revalorizare și revizurie, pe care a trăit-o și care l-a târît aproape de sinucidere. „Eu am simțit *că tot, pe ce mă bazam s'a rupt, că n'am nici un suport moral de sprijin,* că tot, prin ce trăiam nu mai este, că nu mai am pentruce trăi". Aceste rânduri din „Spovedanie", pot fi atribuite tuturor discipolilor culturii nobilimei dela finea veacului al XIX și la începutul veacului XX.

In anul 1871, 18 Mai, Dostoevschii, acest fiu nervos al orașului, scria lui N. Strachov despre scriitorii din „cuibul nobililor", despre Turghénev și Tolstoi: „Dacă d-voastră recunoașteți, că Turghénev a pierdut orice sprijin și ocolește evaziv explicarea anumitor fenomene ale vieții ruse, neștiindu-le preciza, (în tot cazul având o atitudine eroică), atunci trebue să admiteți că marea lui capacitate artistică a slăbit (și trebuia să slăbească) în ultimile sale opere. Așa și este într'adevăr: ei a slăbit foarte mult ca artist. „Gólos" (un ziar de atunci) zice că aceasta se datorește faptului că stă în străinătate, dar cauza e mai adâncă". „Dar știți că aceasta e tot literatura nobilimei. Ea a spus tot ce avea de spus (admirabil prin Leo Tolstoi). Dar acest cuvânt, atât de strâns legat de nobilime, era ultimul. Iar cuvântul nou, nelegat de nobilime, încă n'a fost rostit".

Literatura modernă rusă începe tocmai dela acest cuvânt nou nelegat de nobilime și acest cuvânt a fost spus pentru prima dată de fiul ajutorului de medic, născut în *spitalul Mariinsc, pentru săracii* din Moscova, de F. M. Dostoévschi. Dar înainte de a trece spre Rusia urbană cu scriitorul urban și cu Dostoévschii, noi vom consacra o serie de capitole ultimului cuvânt al nobilimei, înfloririi lui admirable în creațiunea lui Leo Tolstoi, A. A. Fet și a vestejirei lui în operele lui I. Bunin, Alexii Tolstoi, Boris Záițev. Toți acești maeștri au apărut în diferite decenii, chiar în epoci diferite. Fet în 1840, Tolstoi în 1852, Bunin în 1887, iar Boris Zaițov și Alexii Tolstoi în anii 1900. Sărăcirea treptată, fracționarea moșiilor mari și a familiilor nobile, descompunerea moravurilor, refluxul tot mai mare și mai mare al forțelor vii din moșie, à stigmatizat creațiile scriitorilor noui și moderni ai nobilimei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DRAMA

de *Alexandru Roşca.*

Orice definiţie am încerca să dăm vieţii, am vedea că ea presupune o individualitate, un organism vieţuitor. Că ar exista şi o viaţă extraindividuală, o viaţă cosmică, aceasta este o problemă de metafizică, prin urmare o problemă cu care ştiinţele biologice nu se ocupă.

Una din caracteristicele individului vieţuitor este activitatea. Această activitate este internă (procesele de metabolism) şi externă (viaţa de relaţie). Nu poate să existe viaţă în afară de organism precum nu poate să existe nici în afară de mediu. Organismul şi mediul sunt într'o continuă interferenţă şi numai prin aceasta viaţa este posibilă.

Relaţia dintre organism şi mediu este o continuă rupere şi restabilire de echilibru; echilibrul este dinamic. Aceste transformări ale echilibrului sunt trăite de către organism sub diferite forme pe cari le cunoaştem sub numele de fenomene psihice (în sensul larg al cuvântului). Organismul uman este mult mai complicat decât celelalte organisme, iar mediul în care trăeşte este şi el mult mai complicat; omul caută să se adapteze acestui mediu (fizic şi social) sau caută să şi-l adapteze. Când activitatea lui este urmată de reuşită, va trăi o stare generală de plăcere, când va fi urmată de nereuşită, va trăi o stare generală de neplăcere. In afară de aceste stări sufleteşti, omul mai trăeşte o serie întreagă de emoţii, sentimente etc., cari însoţesc activitatea organismului. Prin urmare, asupra fiecărui om lumea externă exercită o influenţă, de aceea fiecare om va avea o trăire a sa faţă de această lume.

Când această trăire este redată în aşa fel încât să nu ne apară ca o redare a naturii pur şi simplu, ci ca o realitate nouă, transformată de imaginaţia creatoare a aceluia care trăeşte, şi când forma pe care o găseşte această nouă realitate ne apare ca necesară, neforţată şi esenţială, atunci avem ceeace numim operă de artă.*) După forma pe care o dă artistul trăirilor sale, avem diferite manifestări artistice: în dramă se întâmplă ceva, în lirică se mărturiseşte (ex. un sentiment), în epos se povesteşte.

Drama nu este numai realitate. Realitatea este nemărginită, un complex de cauze şi efecte care nu ştii unde încep şi unde se sfârşesc, de aceea şi artistul naturalist face o selecţie. Drama ne dă o realitate concentrată.

Drama este totdeauna o dualitate. Deoparte avem individul

*) R. K. Goldschmidt: Das Drama. Rösl & Cie, München, 1923 p. 10.

cu dorințele și pasiunile sale, iar de altă parte avem lumea externă (fie cosmică, fie socială) care caută să-și urmeze nestingherită legile sale. Drama ne reprezintă conflictul dintre aceste două puteri. Când eul este nimicit avem tragedia. Tragică, însă, poate fi numai fatalitatea. Intâmplarea poate fi cel mult tristă, nenorocită, nu tragică.

Comedia se bazează și ea pe un conflict, numai că acest conflict nu este între două forțe aproape deopotrivă de puternice (eul și lumea externă) ci între aparență și existență.

Fixarea istorică a apariției dramei sau tragediei, este destul de nebuloasă și neprecisă. Se pare că originea trebue căutată în corul ditirambic al satirilor. „Satirul reprezintă natura goală de orice urmă de civilizație: ceva sublim și divin. Corul ditirambic este un cor de metamorfozați cari au perdut întru totul amintirea trecutului lor familiar. Visătorul dionisiac se simte transformat în satir și în această calitate el contemplă la rândul său pe Dzeu, adecă vede în afară de el o nouă viziune apolinică. Cu apariția acestei viziuni drama este completă. Corul contemplă în viziunea sa pe stăpânul său Dionisios.**) Cel mai bun dintre cântăreți se desprinde din cor și cântă singur. El reprezintă pe zeu. Pentru Nietzsche drama greacă este îmbinarea fericită a spiritului apolinic și dionisiac; o îmbinare între arta plastică apolinică și arta desgolită de forme, muzica, arta lui Dionisios. Apollo reprezintă spiritul de individuație, corespunde visului. Dionisios reprezintă extazul, intrarea în sine, corespunde beției. „Spiritul dionisiac și cel apolinic prin manifestațiuni succesive au dominat sufletul elin. Din vârsta de bronz, cu luptele sale titanice, naște încetul cu încetul lumea homerică sub influența tutelară a instinctului de frumusețe apolinică; apoi această splendoare a fost înghițită din nou de către curentul dionisiac și în sfârșit în fața acestei puteri nouă se ridică spiritul apolinic în asprimea maestuoasă a artei dorice. Unirea acestor două instincte, după un lung antagonism, s'a manifestat în opera de artă sublimă și glorioasă a tragediei atice".*)

In tragediile lui Sofocle și Echil se vede mai bine ca ori unde lupta dintre eu și o forță exterioară lui, care la Greci era fatalitatea.

Cu apariția spiritului socratic tragedia greacă va începe să apună. Euripide care după Nietzsche reprezintă acest spirit, consideră frumos ceeace este conform rațiunii. Sofocle și Eschil acționau mai mult instinctiv, Euripide mai mult conștient. Euripide va lăsa ca omul vieții de toate zilele să invadeze

1) Nietzsche: L'origine de la tragédie. Mercure de France. 1923 p. 30.
2. F. Nietzsche: O cit. p. 50—51.

scena. El elimină din tragedie elementul dionisiac. Euripide întroduce prologul care informează spectatorii asupra piesei, pentru a nu fi sguduiţi prea mult de evenimentele tragice. Acesta este optimismul grecesc, stigmatul degenerării după Nietzsche.

Creştinismul va marca apusul dramei. Lucrul este explicabil. Am spus că tragedia şi drama sunt posibile numai acolo, unde există între individ şi forţele externe. Ori creştinismul anihilează individul. Crist este bun şi iertător; el nu se revoltă. Pe lângă aceasta creştinismul nu mai consideră moartea ca o nimicire a eului, ca un rău, ci ca un început al unei noui vieţi, a adevăratei vieţi, deci ca un bine. Creştinismul este religia comunităţii şi a jertfei, ori comunitate însemnează nimicirea personalităţii. Aşa dar lupta care este o condiţie a dramei, nu mai era posibilă.

Renaşterea readuce din nou dreptul individului. Conflictul dintre eul şi lumea externă devine iarăşi posibil, prin urmare şi drama devine posibilă. Shakespeare, cel mai mare poet al Renaşterii, va reprezenta acest conflict. El este creatorul tragediei de caracter. Eroii săi acţionează sub legile caracterului lor; nu recitează ca eroii greci, ci acţionează. Cuvântul nu este decât expresia trăirilor sufleteşti prin care trece eroul.

Spiritul creştin va căuta, însă, să influenţeze prin biserica catolică. Acest spirit se va observa în teatrul baroc al cărui reprezentant este Calderon. Prin faptul că influenţa bisericii catolice este hotărâtoare, puterea personalităţii este redusă în faţa autorităţii. De aceea Calderon nu este mare prin conflictele pe care le zugrăveşte, ci prin forma pe care o dă pieselor sale, prin aceea că reprezintă timpul său şi prin problema onoarei pe care o pune.

Prin sec. al XVIII-lea se va constitui în Germania un spirit cu trăsături cu totul speciale. Kant va stabili principiile de morală, imperativul conduitei umane. Dramaturgul care va reprezenta acest spirit va zice că omul trebuie să se conducă după legile generale ale moralei, şi când această morală atot stăpânitoare va fi lezată, atunci eul va fi vinovat. Astfel avem iarăşi o antiteză între eu şi lume, numai că aici e vorba de o lume morală. Reprezentantul acestei drame este F. Schiller.

Goethe va face un pas mai departe şi prin aceasta va forma o punte de trecere între Shakespeare şi drama modernă cu Hebbel, Kleist, etc. Goethe vede în fiecare om o manifestare a divinului, un simbol al eternului. Tragicul la Goethe nu rezultă din conflictul dintre eu şi lumea morală, ci dintre eu şi o idee metafizică. Acest lucru se va vedea şi mai bine la Hebbel, care va scrie în timpul când principiul moral Kantian este învins de concepţia lui Hegel care pune ideea în centrul vieţii. Eroii lui Hebbel nu sunt vinovaţi ca şi ai lui Shakes-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

peare, pentrucă aşa este caracterul lor care nu poate fi altfel, sau ca şi ai lui Schiller, pentrucă au călcat legea morală, ci pentrucă oamenii prin originea lor sunt ființe imperfecte şi prin această imperfecțiune este călcată mereu ideea universală de perfecțiune. Vina eroilor săi este metafizică nu etică. Prin înfrângerea omului se restabileşte armonia universală, deci nu e o înfrângere brutală. Cu Hebbel începe drama modernă.

In Nord vor lupta pentru drepturile personalității Ibsen şi Strindberg. In piesele lui Ibsen se pun probleme sociale capitale: în fața minciunei este aşezată puterea realității; în fața spiritului de turmă, personalitatea care vrea ceva. Căsătoria încă apare la el ca o problemă fundamentală. Ea este construită pe minciună, pe constrângere, pe brutalitate. Astfel de căsătorii trebue sau să se starme (Nora) sau să ducă la nenorociri (Borkmann). O atitudine similară față de căsătorie va avea şi Strindberg.

Ibsen a influențat mult asupra lui G. Hauptmann. Insă pe când la Ibsen puterea fundamentală a eului dramatic este ideea, la Hauptmann este natura; omul este strâns dependent de forțele naturii.

Impotriva naturalismului lui Hauptmann se va ridica un nou curent care va readuce din nou valorificarea eului, ex. F. Wedekind.

Nu vom continua mai departe cu verificarea principiilor dramei, ci vom căuta să răspundem la o altă chestiune, anume: în ce constă plăcerea dramatică? In tragedie, zice Goldschmidt, noi vedem că eul este nimicit, totuşi noi simțim o plăcere pentrucă eul şi-a realizat destinul şi prin aceasta s'a restabilit armonia universală aşa cum o înțelege Hebbel. Faguet consideră că plăcerea pe care o avem noi în fața spectacolului tragic nu poate fi decât o reminiscență a ferocității primitive a omului. Trebue să avem însă în vedere că e o deosebire între plăcerea dramatică pe care o trăeşte spectatorul în legătură cu un motiv tragic oarecare, şi plăcerea pe care o simte cineva când îşi vede duşmanul nimicit. Spectatorul nu se bucură de suferințele eroului ci trăeşte şi el aceste suferințe. Atunci de ce caută acest spectacol? Omul are o serie întreagă de putințe sufleteşti care toate cer să fie exercitate. Mediul restrâns în care trăim, însă, ne satisface numai o parte din aceste tendințe; echilibrul sufletesc este rupt, personalitatea se desvoltă unilateral, nu se manifestă în întregime. Pentru a-şi manifesta aceste tendințe pe care nu are ocazia să-şi le manifesteze în viața de toate zilele, omul are nevoie, între altele, de artă. Atât artistul cât şi cel care trăeşte opera de artă (în cazul de față drama), caută să-şi satisfacă prin artă tendințele sale pe care mediul nu i le poate satisface. Arta favorizează desvoltarea armonică a personalității şi prin aceasta ea devine o necesitate a omului de cultură.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Termitele

Termitele — dibace lucrătoare —
Işi sapă galerii încăpătoare
Şi macină orice în calea lor,
Dar, meştere, spre a nu fi bănuite
Şi'n truda lor nimicitoare prinse,
Cu-o rară iscusinţă, pe deasupra

Păstrează orice lucruri — neatinse
In suflete-mi termitele-şi fac cuib:
Mustrările de cuget; —
Şi mă rod,
Şi'n pulbere prefac comori de preţ
Şi mistue, prădalnicul norod
Intregul vieţii mele trudnic rod.

...Ci, zâmbetu-mi e acelaşi ca oricând
Şi nimenea, privindu-mă, n'ar spune
Că'n mine-i pustiire şi genune.

CORNELIA BUZDUGAN.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In ţara lui Budha

Stăpâne,
M'a fugărit Viaţa şi-am venit
Scăpare să găsesc în ţara Ta,
Drept jertfă poftele ce-au încolţit în mine
Eu le-am ucis pe-altarul sfintelor pagode
Şi-aşa,
De ispitele Vieţii uşurat,
In ţara Ta
Pe buze 'nvineţite de post am îngânat
Din Vede atâtea sacre ode
Şi cântece din Mahabarată...

Nirvana:
Tăcerea putrezită se destramă 'n scame de fiori,
Vântul de urât s'a spânzurat în sicomori,
Iar Gangele de 'nţelepciunea Ta 'nfricat,
Suspinul şi-l-a înecat,
Şi l-a îngropat în unde....
Şi-aşa în liniştea ce 'n oase te pătrunde
Iţi pare 'ncremenit în nemişcare
Tot ce pân' aci fu suferinţă....

Stăpâne,
Invăţătura Ta e-adâncă 'nţelepciune
Dar nu e făcătoare de minuni,
Vajnică, fanatică credinţă!...

Căci dacă n'ai putut opri, Budha, să crească palmierii,
Să înflorească floarea,
S'adie boarea,
Nici Gangele să-l stăvileşti din mers,
Pe mine,
Risipit şi închegat în Univers
Din mici fărâme, —
Infrânt de a Vieţii biruinţă,
M'ai făcut să sufăr de neputinţă,
In ţara Ta... Stăpâne!

....Şi am fugit din lumea 'nţelepciunii austere, —
Budha, stăpân învins, —
Şi 'n sângele ce clocoteşte 'n mine-aprins
De a Vieţii hipnotice chemări,
Nu port acum decât fatale 'mbrăţişări
De Baiadere....

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Atâta mi-a rămas din ţara Ta,
Căci în vârtejul Vieţii am uitat
Şi tâlcu 'nţelepciunii austere,
Şi cântecul din Vede şi Mahadaratá...

Traian Ieremici.

VASUL FANTOMĂ

Oscar Jianu.

In anul 1839, îndemnat de mizeria în care se afla şi poate mai mult de dorul ce-i venise nostalgia ce năştea în imaginaţia lui, după aventură şi glorie — Wagner, părăseşte oraşul Riga.

Corabia în care se urca, avea să-l ducă mai întâi la Londra, apoi la Paris. De mult pusese el ochii pe metropola lumii şi nădăjduia, ca acolo — unde muzica era considerată suprema artă şi era gustată cu o plăcere nevrotică şi unde Paganini, Meyerbeer, alături de Heine, erau eroii timpului — să afle teren favorabil geniului său.

Drumul a durat douăzeci şi patru de zile. O furtună cu uriaşe valuri purta corabia în care se afla Wagner, o asvârlea în toate direcţiile şi o scălda în cele mai grozave chinuri între disperare

și moarte. Nori negri-albaștrii, străbătuți de fulgere albe, înspăimântau și mai mult pe călător, care la fiecare iluminare albă spera să vadă la orizont limanul roșu. Atunci, în hărmălaia infernală a uruiturilor de valuri, în mijlocul celor mai înfiorătoare fantome pe cari le îmbrăcau valurile, îmbrățișând mireasa din nori, matrozii povestesc pe bord legenda „Olandezului Sburător“, pe care o citiseră cândva în „Salonul“ lui Heine. Iată cum această ooperă a născut din cruda îmbrățișare, pe care o trăise autorul, între realitate și vis. Legenda, în mijlocul valurilor răzvrătite, ia proporții și fantomele îmbracă în imaginația lui Wagner alura realității. Conturele misteriosului olandez alungat de vijelie și blestem aproape în aceleași împrejurări, se definesc cu precizune. Ajuns la Paris, Wagner lucra la opera sa *„Rienzi“, cel din urmă tribun*, pe care o începuse încă la Riga, legenda „Olandezului“ îl preocupa tot mai mult. S'ar putea spune chiar, că aceste două opere au născut odată și se realizau paralel. Totuși dela „Rienzi“, care este ultima influență italiană, ca muzică și subiect, până „Olandezul Sburător“, Wagner a făcut un pas însemnat de evoluție spre ceeace se numește azi „Wagnerianism“. Lumea basmelor, a legendelor și în general mitologia germană îl dominau intensiv. Era și un fel de nostalgie în sufletul lui și avea senzația, că este un naufragiat, aruncat de valuri fără voia lui pe coasta marei Metropole: „O, scumpa mea patrie germană — scria el — cât trebue să te iubesc eu, cât trebue să fiu eu de dornic după tine, chiar numai fiindcă pe pământul tău s'a născut „Freischütz!“*) Cât trebue să iubesc acest popor, care ține atât de mult la „Freischütz“, care și azi mai crede în minunile celor mai naive povești, cari și azi, la maturitate, e în stare să simtă dulcile și înfricoșătoarele mistere ce i-au zguduit inima în copilăria lui! Ah, dulce himeră iubită a basmelor germane! Nostalgia codrilor, a serilor cu stele și lună plină și dorul clopotului din sat, care bate ora șapte! Cât e de fericit acela, care vă înțelege, care poate să creadă, să simtă alătur de voi, dorurile toate! Ce bucurie m-a cuprins, că știu că sunt german!“

Astfel toate operele lui Wagner, după „Rienzi“, au subiecte din mitologia germană. Unde pân' aci, la Wagner se resimte influența muzicei italiene, acum naște pentru prima dată drama muzicală specific germană. Ideea genială a lui Wagner, constă tocmai în această unitate perfectă, realizată între orchestră, coruri și vocile de solo.

Orchestra începe să fie ceva mai mult decât un factor de acompaniare. Ia parte la acțiune, definește caracterele, domină și stilizează dialogul. Naște *Leitmotivul*. Aproape fiecare personaj își are leitmotivul său, care este o caracteristică a personali-

*) Operă muzcală a lui Weber.

tăţii, a fizionomiei şi năzuinţelor sale. Acest leitmotiv individual este cântat de orchehstră ori de câteori dialogul personajului respectiv se anunţă sau domină.

Uvertura la rândul ei este drama în miniatură. Anunţă cu un ansamblu desăvârşit între instrumentele de aramă şi coarde (ansamblu, care este cea mai perfectă realizare şi noutate a lui Wagner), sosirea vasului fantomă, jocul macabru al valurilor, vânturile hăuitoare şi potrivnice, blestemul care-l poartă pe olandezul nenorocit şapte ani de-arândul pe cocoaşa valurilor... şi nădejdea ce renaşte în sufletul lui, de a afla izbăvire vre-odată undeva în vre-o ţară îndepărtată, la sânul soţiei credincioase! Blestem, nenorocire, pedeapsă... vestiri de bine, nădejde şi iar blestem, până la moarte. In uvertură e povestită întreaga nenorocire a Sburătorului, sunete compătimitoare şi pline de alinare îi anunţă ţărmul de unde are să-i vină izbăvirea. Şi o singură femeie, aceea care îi va rămânea credincioasă (motivul e asemănător cu acela din Lohengrin), îl va putea salva. Clinchet de sunete, jocuri de strune, vioare şi harfe.. anunţă ca după o rugăciune, apariţia chipului divin. Şi uvertura se termină cu o nouă amalgamare a întregei orchestre, cu o prăvălire tumultuoasă şi fantastică a instrumentelor de aramă; blestemul îl urmăreşte cu furie şi mai mare, soarta îi rămâne pe veci pecetluită până la moarte: *nici una din femei, din toată omenirea nu-l va putea salva.* Deslegarea o află în moarte: iubita se va arunca în valuri şi vor pieri în îmbrăţişarea eternă a neantului: *cea mai mare iubire, ultima şi cea mai neîndoelnică fidelitate: neantul.*

Hoiohe! Halloio! din actul întâi imită urletul valurilor, cari se sfarmă şi fărâmiţează în sunete de clinchet. Orchestra acompaniază aceste interjecţiuni ale corului, cu un dublu ecou azvârlit prelung din coastă în coastă, până se pierde în pustiu. Indată ce furtuna încetează pentru o clipă, orchestra par'că rosteşte în sunete de contrabas: *nicăiri, nici un mormânt, nici unde moartea nu s'arată!* O rază de soare în suflet, un fulger luminos de speranţă în noaptea blestemului. Corabia lui Daland norvegianul, ancorează la marginea unui fiord aproape de casă. Optimismul oamenilor fiind mult mai puternic decât pesimismul, o clipă de fericire îi înseninează după cele mai negre suferinţi: pe vasul norvegianului încolţeşte veselia. Pilotul cântă:

Prin furtuni şi griji pe 'ntinse mări
Mă 'ntorc drăguţa mea!
De pe val pe val din albele zări,
Alerg drăguţa mea!
De n'ar fi austrul, draga mea
In veci nu te-aş mai vedea!
Ah suflă vânt de miază-zi!
S'ajung mai degrabă la ea:
Hoboie! Hallohoho!

— — — — — — — — —
Ah, vântule hai mai curând!
M-așteaptă draga mea!

Apoi urmează motivul olandezului, cu aceeaşi poveste a zbuciumului sufletesc și aceeași înșiruire furtunatică, apoi înceată; în semn de nesfârșite suferinți, apoi cu o rază de speranță — a orchestrei — așa cum se petrece în mic, în uvertură; andante, allegro vivace, allegro con brio, molto espressivo, molto appassionato, allegro con fuoco... moderato, lento etc.

Punctul central al operei este Balada-Sentei din actul al II-lea, pentrucă Wagner cu ea a început compoziția și în jurul ei se grupează și se ridică architectura întregei drame. Aceeaşi coloratură orchestrală de valuri și sunete și o mare voință entuziastă pentru salvarea eroului:

Iohohoe! Iohohohoe!
Văzut-ați nava voi la larg
Cu pânze roși, cernit catarg?
Pe bordu 'nalt al navei dom,
Cu palid chip, uitat de somn?
Hui! Ce vânt cumplit! — Iohohe!
Hui! — Cum șueră! — Iohohe
Hui! — Ca săgeata 'n sbor
fără țel, nici răgaz, nici popas!
De mântuire-odată mai poate să aibă el parte
De-i va păstra odată credință până la moarte!
Ah! Când, sărmane pribeag, tu vei regăsi-o?
Cerul îndure-se acum
Trimeată-i-o 'n drum!

Pe-o cumpănă de groaznic vânt
Să 'ncunjure un cap voia;
Cu blestem face jurământ:
In veci de veci nu te-oiu lăsa!
Hui! — Satan rânji! — Iohohe!
Hui! — Fie, șopti, — Iohohe!
Hui! — Blestemat e de-acum.
Peste mări, fără țel, nici popas!
De mântuire poate atunci doar s'ai parte
De va găsi femeie credință 'n veci să-i poarte!
Ah! De-ai putea s'o întâlnești odată!
Cerul îndure-se-acum,
Trimeată-i-o 'n drum!

Se 'ntoarce tot la șapte ani,
Duce-o femee la altar,
Se 'nsoară tot la șapte ani,
Credință caută 'n zadar!
Hui! — Sus pânzele — Iohohe!
Hui! — Sus ancora! — Iohohe!
Hui! Van amor! — Van cuvânt!
Peste mări, fără țel, dus de vânt!

Am putea crede că acest *hui!* vrea să ne dea senzația vântului în furtună: un sinistru vuet prelung; *Johohe! Johohoe* și *Hoiohohoie! Hoe! Hoe! Hoe!.. Huissa!* în sens onomatopeic,

avalanşa valurilor cari se apropie inplacabil de corabie *(Hoiohohohoie)* şi se izbesc, se sfarmă în lemn şi în stâncă fărămiţându-se (Hoe! Hoe! Hoe!... Hui — sssssssa!).

Câtă vreme Eric cu micile lui eşiri lirice şi micile lui îngrijorări, apare şters, fără să ne câştige simpatia, un tânăr amorez banal, care nu e *nici măcar marinar*, ci simplu vânător pe uscat. Senta iubeşte pe marinar, pentrucă în general marinarul e considerat om superior şi înconjurat de mister. („Peste tot malul mării este punctul de plecare al cunoştinţei, ca şi al comerţului. Popoarele cele mai avansate sunt totdeauna cele care călătoresc mai mult pe mare")*) Senta doreşte ceva eroic, sufletul ei nu e mulţumit cu simple accente de lirism: sufletul ei caută un erou, şi inima ei se zbate dramatic. De aci neînţelegerea între Senta şi Erik. Chiar interpretarea pe care ne-a dat-o dl Andreescu pare a fi uşurat rolul lui Erik. Pentru prima oară am auzit la Dsa efecte de coloratură şi efecte de dramatism, cari au evoluat spre vibraţii de piano. Este puţină abilitate de ultimă oră, pe care germanii o numesc „şmecherie" de şcoală italiană: această trecerea a vocei dramatice în vibraţiuni de gât şi de cap. Câtă vreme Dna Mimi Nestorescu a reuşit să se păstreze în rolul ei de soprană, şi anume într'o dramă germană: cu sobrietate în voce, seriozitate de tragism salvator şi de risc. Vocea apărea uşor, sonoră şi mai ales cu uşurinţă. Iată o voce care niciodată nu apare forţat, o voce care ne face să credem că va rămâne veşnic tânără. E o voce care nu poate evolua nici în sus nici în jos, cum se întâmplă la unii tenori, cari au devenit din baritoni, urcă sau coboară din nou evolutiv. O voce care se află *la ea acasă*. Şi de aceea ni se pare că cele mai bune roluri le poate avea în operele lui Wagner. — Dl Nicolau cu vocea uşoară,care poate evolua frumos, însă în rolul pilotului cu puţină lipsă de abilitate în voce, prea simplu. Dsa ar putea să facă puţin uz de ceeace numiam „şmecherie" italiană. Sau poate a căutat să realizeze prea fidel rolul pilotului somnuros?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pe marginea cărţilor.

Panait Istrati: Spovedania unui învins.

Carte cu puternic răsunet în apus şi de o valoare documentară cu atât mai mare, cu cât autorul ei este un bine cunoscut militant al cauzei comuniste.

Principalul ei merit este sinceritatea şi o aprigă sete de dreptate pentru cei mulţi şi oropsiţi. Temperament impulsiv, Panait Istrati este un răsvrătit împotriva nedreptăţilor de ori

*) Emerson: Gesellschaft und Einsamkeit.

unde ar veni ele și îndeosebi este un răsvrătit atunci, când acestea sunt îndreptate împotriva clasei muncitorești din care se consideră și el făcând parte.

Nu ne gândim să imputăm autorului că în timpul cât a stat în U. R. S. S. — unde în idealismul său aproape bolnăvicios și sfidând realitatea, socotia că va găsi adevărata lui patrie — a acceptat un tratament de privilegiat, călătorind gratuit și comod și încasând fabuloase drepturi de autor de pe urma cărților sale, în timp ce muncitorimea chiar cea care era *„în linie“*, după propria-i mărturisire, trăia mai mult decât modest.

P. Istrati a fost — presupunem — de bună credință. Munca trebuia răsplătită, iar el era încântat că proletariatul știe că prețuiască și arta scrisului. Și pe urmă cercetările ce a întreprins pentru a descoperi adevărata stare a lucrurilor cum și atitudinea relativ curajioasă pe care a luat-o atunci când a întrevăzut prăpastia în care se scufundau conștient și tot mai dârz conducătorii din U. R. S. S. îl desvinovățesc aproape complect.

Firul spovedaniei se toarce descriind în fugă orașe, întreprinderi și moravuri ale Rusiei de azi cu scurte opriri cari marchează tot atâtea puncte vulnerabile, plăgi mortale ale unui sistem crezut odinioară infailibil.

Era atâta dorință de bine, atâta generozitate și atât altruism înduioșător când s'a pus temelia acestei noui așezări omenești, încât în fața rezultatelor de azi, ți-se pare într'adevăr îndreptățit și cel mai întunecat pesimism.

Câteva fragmente ne vor schița fugitiv desamăgirea pe care a trebuit s'o simtă atât de intens Panait Istrati. „Mă dusesem în Rusia — scrie el — nu ca să descopăr la muncitorii „patriei proletariane“ o bună stare *materială* superioară, celei pe care țările burgheze o oferă muncitorilor lor. Câtuși de puțin. Ași fi închis chiar ochii în fața lipsei oricărei bune stări materiale, ceeace nu e cazul.

Dar eram ferm convins că, din punct de vedere *moral*, din punct de vedere al *justiției elementare*, dictatura proletariatului nu lasă nimic de dorit, nu poate fi decât sănătoasă, deoarece, dacă e foarte greu să creezi confortul, nimic, absolut nimic nu te împiedecă să fii *drept* și *cinstit*“.

Iar mai departe: „Incă dacă ași fi avut cel puțin consolarea inumană că *singură* clasa vrăjmașe suferă de pe urma imoralității și nedreptății proletariene .. Dar nu, nimic. *Clasa muncitoare este aceea care e mai lovită în Uniunea Sovietică*“. Și după ce arată cum oligarhia care s'a înscăunat la conducere, terorizează și nedreptățește și intelectuali și muncitorime, mai mult încă decât în oricare țară burgheză, scrie: „Gândiți-vă la înfricoșătoarea putere pusă astfel în mâinile unor oameni

cărora școlile oficiale le spun că *morala* și *cinstea* sunt prejudecăți burgheze și că singur *materialismul* există realmente pe pământ“ — pentru ca să ilustreze apoi actuala stare de lucruri din Rusia prin „*afacerea Russakov*“ pe care o cunoaște și în care a avut un rol important.

Rezumând oarecum sintetic cauzele cari vor aduce eșuarea complectă a experienței sovietice în care s'au pus atâtea nădejdi, le-am putea găsi: 1) *în suprimarea oricărei libertăți de opinie*. Orice activitate până și arta și literatura își primește cuvântul de ordine dela centru, de aci o firească paralizare a vieții culturale o stagnare și o stare haotică de necrezut în cele spirituale; 2) *în concentrarea excesivă a puterii politice și economice*, care a legat pe muncitor de mâini și de picioare și l-a pus la discreția exclusivă a sindicatelor. Nu există posibilitate de trai în afara acestora. Exclus pentru o vină uneori imaginară, muncitorul este ca și condamnat la moarte. Resurse, plasament, muncă, pâine nu există în afară de cadrul sindicatelor; 3) *în lipsa de pregătire morală a tineretului*. Cei ce au pus umărul la realizarea dictaturii proletariene și-o sprijinesc încă și azi,aveau drept *resort moral* amintirea nedreptăților din trecut și o neînfrânată dorință de a pune bazele unei așezări mai drepte și mai umane, pe când cei cari vor veni, *generația încă tânără, e lipsită de această tărie sufletească*. Și doar ea va trebui să continue opera începută, altfel aceasta se va prăbuși fără vre-o altă alternativă. Ori *Komsomolii* (tineretul comunist) nu mai au nimic sfânt. Lăsați pradă instinctelor primare (la început poate pentru a nimici vechile prejudecăți burgheze și a-i face accesibili nouilor idei) ei, nu și-au putut făuri încă forța morală de cari au atâta nevoe pentru consolidarea noului edificiu social. Cei ce au pregătit marea revoluție au tăria să-ți strige încă și azi cum scrie Panait Istrati: „Spune tovarășilor noștrii să apere întotdeauna Uniunea Sovietică cu prețul vieții lor și să moară apărând-o. Dar ca noi, să nu facă: să nu vină aici *dacă sunt revoluționari*, să guste din pâinea revoluției!“ Ce vor face însă cei tineri?; 4) *în abstracția condamnabilă* ce s'a făcut în noul regim de slăbiciunile și firea inerentă naturii umane, cerându-se acesteia o aplicare practică a unui idealism mult peste măsura și puterile ei.

In fața adevăratei situații din U. R. S. S. nu este decât natural ca cei de bună credință — ca și P. Istrati — să simtă în ziua când le-a vorbit realitatea faptelor, *surparea ireparabilă a tuturor credințelor lor*. Neputincioși, ei își vor striga până în ceasul din urmă revolta, rămânând totuși credincioși visului ce și-au făurit cu excluderea realităților și vor cădea martiri ca atâți alții sub loviturile dictaturii proletariene, sau mai puțin curajioși, ei vor căuta să fugă de binefacerile regimului sovietic și să arunce lumii protestul lor din liniștea și siguranța

ce le-o oferă vre-o ţară burgheză, pe care în adâncul lor o detestă.

Invins şi totuşi credincios himerei unei soceităţi mai bune, Panait Istrati alege alternativa din urmă. Nu-l învinuim de laşitate. Cine şi-ar putea asuma oare rolul de judecător?! Dar curajul spovedeniei lui publice e micşorat prin faptul c'o face abia după ce a ajuns la adăpost bun. (De ce-i cerea oare lui Maxim Gorki mai mult decât a putut face el?...)

„Nu mai cred în clase. Nici în justiţia unei clase. Nici în vre-o altă putere pusă în mâinele unei minorităţi, oricare ar fi ea“, scrie descurajat P. Istrati la sfârşitul volumului... *„Pe pământul acesta nu mai e astăzi decât suflul rece al egoismului care înghiaţă viaţa“.*

I. H. Armeni.

SCRISORI DIN NOUA ZELANDĂ

Auckland, Ianuarie 1930.

Amice,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Imi ceri să scriu ceva despre Ţara noastră şi să fiu ceva mai aproape de realităţile noastre cotidiane, oricât de mărunte şi de meschine ar fi. Iată îţi trimit atunci spre publicare scrisoarea prietenuuli meu, un tânăr istoric preocupat de prezentul evenimentelor şi de formele ce le va îmbrăca în viitorul cel mai apropiat Statul nostru, crescut, desvoltat tocmai ca o încoronare a acestor evenimente şi frământări. Prietenul meu făcuse Istoria pe vremuri la Universitate şi paralel cu aceste studii am reuşit să-i şoptesc, în orele noastre de singurătate, o înţelegere amplă a istoriei şi mai ales un *sentiment* larg al *universalităţii* ei în timp şi în spaţiu, sentiment, care — cred eu — stă la baza înţelegerii profunde a societăţii omeneşti, al operilor de artă şi chiar la baza tuturor creaţiilor mari. Cu cât o operă de artă îşi împrăştie rădăcinile pe o circonferinţă mai mică a solului, cu atât coroana ei va fi mai puţin involtă. Plântele au de obicei o coroană cu o rază tot aşa de mare ca şi rădăcinile lor: astfel ploaia va putea fi împrăştiată de ramuri şi frunze pe întreg cercul rădăcinilor. Opera de artă cea mai valabilă, va fi cea care îşi va strecura rădăcinile şi va cuprinde în îmbrăţişare întreg solul globului, iar coroana minunatei sale făpturi să parfumeze toată atmosfera pământului, în întreaga imensitate a vremilor.

Pentrucă istoria omenirii nu este un tablou pictat din veşnicie şi a cărei pânză adunată în sul se desface şi se rulează în faţa ochilor noştri: este un tablou care se pictează mereu în prezent, utilizând toate resursele şi materialul pe care le adună apele din fluviul imens al trecutului. Istoria este ceva ce izvoreşte continuu — ca să utilizeze o imagine a lui Bergson — ca focurile de artificii.

— „Maestre, — îmi scrie prietenul meu — nu te mira, că îţi trimit Dtale raportul cercetărilor mele. Am fost trimis de profesorul meu să aflu din pământ biblioteca părintelui *Balint* şi să pun la dispoziţia Institutului „Cartea Mare“, de care s'a făcut pomenire de câteva ori de cei cari au scris Istoria Ardealului. Ţi-l trimit Dtale,

pentrucă raportul acesta a ajuns să fie altceva decât o dare de seamă asupra cercetărilor mele de ucenic în ale istoriei: el cuprinde mai curând adânca mea îngrijorare pentru viitorul Ţării, un complex de admonestări rostite de vocea celor morţi, cari au avut mai caldă ascultare şi înţelegere a spiritului vremii, decât noi, cari păşmi repede şi călcăm ades alături.

Se ştia, anume, că exista în biblioteca lui „Popa Balint" (cum i se spunea în deobşte) „Cartea Mare", în care-şi scriau Balinteştii, preoţi de mai multe generaţii şi luptători vrednici pentru drepturile acestei năpăstuite naţii a Ardealului. Institutul acordă mare însemnătate acestor însemnări, cari au înscris suferinţele poporului cu sârguinţă şi înţelegere de două veacuri şi jumătate în urmă şi mi-au dat delegaţie, să purced în căutarea ei. Fără vre-o altă indicaţie, decât adresa văduvei părintelui Balint (acesta fiind mort încă în 1918 îndată după internarea lui misterioasă de către unguri), am plecat în comuna B. din judeţul Arad, unde aveam să-mi culeg primele mele informaţii. O venerabilă doamnă, cu păr alb ca cel mai frumos fuior din şezătoare, cu faţa pală şi ochii adânciţi în umbra năcazurilor şi a amintirilor îngrozitoare: un ten care aminteşte pelerinajul venerabilelor cucoane, cari nu mai au altă preocupare, decât zilnica cercetare a mormintelor celor scumpi şi o privire, care vede mereu dincolo de obiectele şi de oamenii, cari se înşirue în stânga şi în dreapta mersului lor fantomatic: în vag şi dincolo de el, în veşnicie. Nimeni n'a mai deschis drumul plângerilor, şi venerabila doamnă a rămas surprinsă că cineva caută să mai răscolească suferinţi aproape moarte şi ele, într'o lume în care toţi trădătorii şi dosiţii războiului îmbracă nume de eroi, ridică despăgubiri, se umflă împodobiţi cu medalii, ajung reprezentanţi ai naţiunii şi sfetnici ai tronului. Câtă durere s'a revărsat deodată, mai amară decât „plângerile" lui Ieremia şi grele de plânsul uşurător, de lacrimi şi suferinţi. „Popa Balint" — spunea dânsa — n'a murit în războiu şi nu i sau cântat osanale, nici nu i-au gravat chipul şi numele în bronz sau plăci de marmoră. A fost ridicat de unguri în 1916, îndată ce România a declarat războiu puterilor centrale, şi internat în cele mai misterioase închisori din capitala Ardealului. Spun „misterioase" pentruca să anticipez misterioasa dispariţie a lui, de mai târziu. Nu erau cele mai grele închisori, puteam să-l caut adeseori, ca să-i îndulcesc amărăciunile şi mai ales ca să-i aduc ştiri din lumea evenimentelor ce se perindau cu o repeziciune uimitoare şi cari îl interesau mult. Nu odată mi-a făcut cele mai trandafirii pronosticuri şi a anticipat evenimente, cari aveau să se împlinească întocmai.

Făceau chiar plimbări pe străzile Clujului, câţiva preoţi şi intelectuali, conduşi de gardiani şi nu odată s'a întâmplat să fie obiect de hulă şi dispreţ din partea trecătorilor pe trotuare. Cu capul descoperit, mergeau plecaţi de greutatea destinului şi a gândurilor negre.

Un pui de grof, cu pantalonii scurţi, începuse să arunce ploaie de invective la adresa lor. Cheamă un italian, un soi de Luigi Cazzavillan cu şapcă de Garibaldi, care-şi ţipa marfa ambulantă ca şi fondatorul „Universului" cu trei decenii în urmă: „*Hapuri de catramină*, creşte păr în palmă, vindecă chelia"... şi continua astfel într'o italiană stricată, apoi pe jumătate ungurită. Puiul de grof cumpără o cutiuţă de catramină şi o trimite unuia din popi, moşneagului, care mergea pe lângă trotuar şi îşi purta vijelia ciudei în capu-i plecat, descoperit şi cu căciula în mână. Şi-l îndeamnă puiul de grof să-şi vindece chelia mai bine, decât... şi mii de fulgere răsar din ochii moşneagului.

Peste câteva zile se svonise în oraş, că a sosit în incognito marele

călău al regelui, Ştefan P. şi s'a instalat în hotelul „Astoria". Ungurimea şoptea în taină, pe jumătate veselă, uneori cu momente de îngrijorare despre tâlcul acestei sosiri şi aruncau priviri înţelegătoare la adresa moşnegilor, cari tot mai apăreau încă în rânduri de câte doi şi cu gardianul în urmă. Au trecut cinci zile şi nici unul din cei douăzeci şi opt de preoţi şi intelectuali români nu s'au mai plimbat, spre bucuria puilor de grofi, grăsciori şi cu forme doldora. Târziu am putut face legătura între venirea călăului şi dispariţia oamenilor noştri. Se zvonise anume, spre a ne înlătura orice bănuială, că au fost transportaţi în închisoarea politică din oraşul I. de pe marginea Târnavelor. Am căutat dealungul Târnavelor — spunea venerabila doamnă — şi n'am putut afla nimic. De bună seamă au fost ucişi, toţi douăzeci şi opt, în anul unamienouăsuteoptsprezece, martiri necunoscuţi, de furia sau barda călăului..."

Un crâmpei de speranţă mi-a rămas maestre, şi procedai la căutarea Cărţii de aur. După indicaţia văduvei lui Balint, plecai spre oraşul I., care se afla ceva mai departe de împreunarea Târnavelor. Singurul castel impunător era pustiu şi părăsit de contele ungur, plecat odată cu amintirea lui în 1918. In oraş circulau veşti misterioase cu privire la castel şi numai cu multă diplomaţie, prin intermediari, putui să aflu amănunte dela bătrânul paznic ungur al castelului. Aflai că este aşezat pe malul Târnavelor, că sălile sunt reci şi nelocuite, că se ascund în ele cărţi multe şi valoroase, că se află în una din săli un pian pe clapele căruia tot se mai află încă degetele unui ţăran român, tăiate de oamenii grofului, în momentul când acesta, în nebunia bucuriei dint 1918, a încercat să cânte pe pianul grofului...

In sfârşit, în taină, aflu că se mai află în subsolul castelului coridoare întortochiate de tavernă, un labirint imens şi misterios. Curiozitate mă îndeamnă să cercetez mai întâi aceste drumuri, cari aveau să ducă la lumină aproape de cursul apei fluviului. Intr'adevăr, când Târnava îşi umflă apele tulburi şi grele de topirea iernii, prin crestăturile stâncilor, apa avea să intre adânc în tunel. Departe, la mijlocul drumului subteran, dela o intrare sau alta, dând cu bastonul în peretele coridorului, un zgomot găunos anunţă existenţa unei încăperi laterale. După multe încercări reuşim să deschidem un soi de uşă, care se aplica perfect pe orificiu, astupând încăperea ermetic. Cea mai importantă descoperire ce puteam să facem a fost încăperea săpată în piatră. După aerisire de o zi — altfel ar fi trebuit să intrăm cu mască de gaze — am putut să intrăm, luminând bezna cu lămpaşe şi torţe. Pe lângă pereţi erau orânduite bănci largi, un soi de paturi de lemn, cu ceva mare mototolit şi nedeslușit pe ele. In mijlocul încăperii o masă înaltă pentru stat în picioare, cu „Cartea cea Mare" deschisă. Mă aruncai spre ea şi o acoperii cu mânile ca rabinul descoperit de inchizitori, că citeşte în cărţile sfinte — dintr'un tablou celebru, întitulat „Verbotene Lektüre".

Câtă vreme eu răsfoiam fericit Marea Carte, cei doi însoţitori ai mei căutau să deslușească mormanele de pachete mototolite pe bănci. Cu degetul atinse, aceste mototoale de materie, se întindeau ca un fel de pastă conservată în cine ştie ce soluţii de mumii. Intr'adevăr erau cadavre transformate în pastă şi conservate astfel în aerul închis ermetic în celulă. Opt cadavre, desigur din grupul celor douăzecişiopt dispăruţi atât de misterios. Unul din ei, proprietarul cărţii, trebuia să fie unul din mormanele de pastă. Nu pot răbda să nu răsfoesc ici colo prin Marea Carte şi să nu citesc rânduri întregi din *Supplex libellus*, iscălit de cei doi episcopi, să nu văd pagini întregi din încercările protagoniştilor plecaţi mereu pe drum spre curtea dela Viena, ca să recunoască şi pe Români măcar

BCU Cluj / Central University Library Cluj

a patra națiune „unde ar trebui să fie cea dintâi", fiind cei mai vechi de obârșie... Cu linii mari și caractere grele vorbește „Cartea" despre cele câteva răscoale țărănești... și ceea ce nu putu să obțină întreg poporul îngenunchiat în umilitoare rugăminți cu ocazia vizitei Impăratul Iosif II, care făcuse tocmai o călătorie de studiu incognito prin Ardeal (Sibiu, Agnita, Sighișoara, Mediaș...) a reușit să obțină în scurt timp un mitropolit mai târziu: „Der Schöne Bischof", poreclit astfel de Impărăteasa din Viena, care își izbea tocurile cismulițelor, ca o țarină, ori de câteori venea Metropolitul la curte. Iată câtă zădărnicie și deșertăciune în dreptatea istoriei și în adevărată răsplătire a destinului evenimentelor. Mă gândesc la adevăratul tâlc al împrejurărilor, explicare care este dincolo sau dedesubtul, tălmăcirior în stil mare, *architecturale ale istoricilor*. — C. Sion în „Arhondologia Moldovei", făcând genealogia familiilor boerești din Principate scrie: — „*Idierul* — Grec, neguțitor în Iași, din carele au eșit mai mulți ezi, și corcindu-se întâi unul Petrachi din neamul acesta, prin mijlocirea domnițiilor surori o doamnei, cărora mama acestuia le făcea alifii și dresuri de obraz, fiind prea meșteră, au intrat scriitor în visterie în domnia lui Scarlat Calimach, au slujit și s'au făcut sulger, la Ivan Vodă Sturza paharnic și la Mihai Sturza comis;... *Ivan*, aceștia sunt doi... Cel întâi au fost slugă la episcopul de Roman Veniamin Roset și vătav la Doljești, pe când era egumen acolo, și-i netezea fimeia, cu care prilej înstărindu-se Ivan al meu, s'au făcut sărdar... *Kașu:*... La domnul Ioan Sturza paharnic, iar domnul Mihai pentru că ave casă aproape de curtea tronului, și-i făcea prezevenlâc, cu mai multe mueri, ce i le aducea în casa la el, unde vine domnul de le întâlne, l-au făcut spătar și agă:... *Krinu*. Grec, cu numele Neculai, cu meserie brahari, venit pe la 1836 în Galați și făcând capital, văzând că boeriele la noi să vând ca la ei maslinele, s'au cumpărat un decret de boerie..."

Și astfel mi se pare că dacă Freud a reușit să aibă o altă tălmăcire a atitudinilor indivizilor, utilizând o metodă care răscolește dedesubturile sufletului și trece, ca razele röntgen, dincolo de mărturisirile noastre orale oricât de „introspective" ar fi ele — atunci ar trebui să se nască un mare Freud și pentru tălmăcirea evenimentelor istorice. O, și câte cauze nedeslușite ar putea să afle și să se lege cu efectele văzute de oameni; câte raporturi n'ar mai rămâne neînțelese și câte adevăruri descoperite.

Istoria popoarelor nu este ceva ce crește numai, ajunge la maturitate și se stinge, cum credea Montesquieu. Ai crede că viața culturilor mari domină în eternitate spiritul vremilor, iar morții ne sfătuesc și ne tiranizează, ne vorbesc în șoaptă și se manifestează în acțiunile noastre, votează cu noi și chiar împotriva noastră... Acestea nu se citesc în cărțile de istorie și nu se vor scrie în curând. Adevărul acesta e o adâncă înțelepciune, însă „cunoștințele noastre se pot transmite, înțelepciunea însă nu-i transmisibilă. Omul poate să descopere înțelepciunea, o poate *trăi*, poate urca pe scările ei și poate chiar să facă minuni, dar nu o poate destăinui, nici propovădui cuiva..." ș'apoi „lumea nu este ceva imperfect și nici nu caută să ajungă încet, încet, la perfecțiune, nu, lumea în fiecare clipă e perfectă, fiecare păcat poartă în sine iertarea, după cum fiecare copil poartă pecetea bătrâneții, fiecare țânc semnul morții, și muribundul oglinda veșniciei..." (H. Hesse: Sidharta).

Tot astfel înfăptuirea idealului nostru național poartă în sine germenul distrugerii, iar lupta poporului nostru de veacuri, pentru unitatea națională, semnul neînțelegerii. Iată cel mai mare blestem, care ne roade și care zace ascuns tocmai în dorul nostru de înfrățire. O, de s'ar afla cineva să priceapă semnul vremii și să trâmbițe generațiilor tâlcul blestemului.

Iată ce scrie Popa Balint cu litere de foc, și cu cuvinte profetice în ultima pagină a „Cărții" sale (poate ultimele zvonuri din ultimele clipe ale vieții sale, cu sufletul aburind pe buze): „Generalul Cerbacew lupta încă alături de Generalul Averescu,*) alături de armata română; a luptat la Mărășești până când armata ruesască a fost cuprinsă de bolșevism. Atunci întreaga armată rusească, alcoolizată de alcool și de vorbe se împrăștie în debandadă; generalii noștrii vor să-i aducă la ordine: câteva ciocniri între ambele armate au agravat situația și se procedează pe toată linia la depunerea armelor.

Ceața furiilor se ridică de pe dealuri, cari ascundeau la poale transee pline de apă, rămășițe de oameni și vite. Cei cari au mai rămas în viață, treziți își scutură scofârliile cuprinse de amețeală lungă, prind schize și bucăți din armele sfărâmate de obuze, ca să-și omoare generalii și pleacă în urale sălbatice spre vale, fără să mai țină seamă în ce direcție au apucat. O furie și mai nebună cuprinde pe acești nenorociți, a căror creeri au înghețat de gerul groaznic, care voia par'că să înghețe și ghiulele ce zburau și ele fără țintă și fără direcție.

Oastea, ce se compune acum din cei cu creerele înghețate de furie și ger, se organizează. Căpitani curagioși iau conducerea spre prăpădul cel mare. O consfătuire tainică angajează pe fiecare erou și oastea întreagă întorcând spatele, pleacă spre cartierul general al Comandaturei. Se procedează destrăbălat la stabilirea „răspunderilor". Prăpădul urmează, iar peste noapte guvernul a căzut ca lovit de fulgere. O seamă de miniștri au fost uciși. Ambasadele, cari își fâlfâiau nerușinat steagurile, au fost șterse de pe suprafața pământului. Aci aveau să se institue din nou „după războiul civil", miniștrii, cari aveau să restabilească *legăturile* urâte ale diplomației, cu cari voiau să mușamalizeze și să justifice apoi crimele ce le-au dictat „Statele" lor. Ai impresia că nu s'a întâmplat nimic dela plecarea ultimului tren, ce ducea pe ambasador și până la sosirea primului tren, care îl aduce înapoi...

— „Dar tu Țara mea, vei ști, că istoria ta s'a împlinit — spun ultimele slove, — toată viața poporului meu a fost o lungă luptă politică. N'avem decât istorie politică și nu avem altă operă, nici altă creație decât *Statul nostru!* Dar e cea mai mândră operă a noastră. Și dacă istoria *politică* a Statului nostru s'a plinit menirea, urma-va oare moarte sau viață de altă natură, cu alte idealuri, cu alte năzuinți și alte progrese? Iubirea mea pentru tine, țara mea e tainică și nerostită, ca perla la sânul scoicilor în adâncul oceanului! Și mă întreb, cari vor fi idealurile Tale după această perfectă desvoltare a Națiunii?..."

...Și realitatea Statului nostru după mai bine de un deceniu e atât de desgustătoare, încât îți vine să crezi că Dzeu ne-a luat mințile ca ceva mai pe urmă, să ne piardă. Alunecăm pe povârnișul unei activități sterile și ne consumăm în iluzia unei fierberi mari. Doctrine politice răsar pe toate drumurile și vorbe, vorbe, ploaie torențială de vorbe. Unde, mai curând ar trebui să ne cufundăm în evanghelia activității mute a tăcerii, să toarcem mai departe firul idealului nou în tăcere (cum am făcut o mână de veacuri), fără rostire, cum evreii *gândeau*, fără să-l poată rosti, altădată numele Dumnezeului lor imaginat din consonante fără vocale (JHVH); cum cea mai tipică rugăciune a creștinilor „Pater noster" a fost făcută să nu fie rostită; și cum dragostea iubitului n'ar trebui rostită, ci gândită numai în fața ochilor iubitei... Vorbe, doctrine, partide și iar vorbe. „Nu iubesc vorbele. Iată de ce nu dau nici o importanță doctrinelor, ele nu

*) Probabil un general al armatei rusești, încă înainte ca aceasta să ne întoarcă spatele și să lupte împotriva noastră.

au soliditate, nici plasticitate; n'au nici culoare, nici tăiş şi nici miros, nici gust; nu au altceva decât cuvinte. Probabil asta mă face să nu găsesc pacea (şi o caut pretutindeni), tocmai din cauza prea multelor cuvinte..." (H. Hesse: ibid.).

Aceasta e scrisoarea prietenului meu, raportul şi îngrijorările lui pe deasupra. Cugetă la ele, meditează asupra tâlcului lor şi gândeşte-te la viitorul ţării tale.

Oscar.

NOTE ŞI INFORMAŢIUNI

Cercul de studii al revistei noastre şi-a reluat activitatea începând un al doilea ciclu de conferinţe.

Şedinţele continuă în fiecare Sâmbătă seara la ora 9. Au conferenţiat până acum dnii:

Gheorghe Dragoş având ca subiect: *„Viaţa economică ca factor determinant al vieţii, răsboiului şi păcii"*.

Ilie Haşegan desvoltând tema: *„Declinul parlamentarismului"*.

Ovidiu Vassu vorbind despre: *„Machiaveli şi justificarea doctrinară a dictaturii"*.

Activitatea cercului continuă a se desfăşura sub cele mai promiţătoare aprecieri.

Dări de seamă vor apare la încheierea ciclului.

Cronicar.

Cronica internă.

Alegerile judeţene şi comunale sunt un nou prilej pentruca oamenii politici să ia contact cu lumea satelor. Ţara este străbătută din nou în lung şi lat de *„oamenii"* partidelor pentruca acestea să poată invoca apoi în baza scrutinului şi în faţa opiniei publice, o mai mare sau mai mică popularitate care să le îndreptăţească a cere *„puterea"*

Ceeace trebue să remarcăm şi de astădată, deşi nu este vorba de alegeri generale, ci mai mult de alegerea unor reprezentanţi oarecum gospodăreşti ai judeţelor şi comunelor, este patima şi desbinarea pe care o seamănă în propaganda lor partidele noastre politice. Astfel elementul românesc se găseşte pretutindeni învrăjbit şi împărţit în tabere. Nu va fi deci de mirare, ca aceste alegeri să însemne, în deosebi în nouile provincii, o întărire a elementului minoritar şi deci o accentuare a înstrăinării oraşelor din această parte a ţării. Va fi un merit în plus pentru oamenii noştri politici.

* * *

Aplicarea reformei administrative a început în toată ţara. Directoratele au luat fiinţă începând să-şi ghicească şi contureze atribuţiunile. Viitorul ne va arăta dacă ele vor însemna un pas spre progres, sau dacă — pe lângă eventualele avantagii de ordin administrativ ce aduc — ele au întrerupt şi atenuat procesul de unificare, care era în curs între provinciile ţării. Pentru moment — în afară de greşala ce s'a făcut la repartizarea pe directorate a judeţelor (din punct de vedere naţional) — notăm ca un desavantaj, trecător fireşte, cheltuelile considerabile necesitate de instalarea nouilor directori ministeriali şi perturbarea ce s'a produs pentru scurt timp în admini-

strație, urmând să insistăm mai pe larg asupra reformei administrative și a aplicării ei într'un număr viitor.

* * *

Propaganda comunistă s'a intensificat în ultimul timp în toată țara. Datorită abilității cu care au fost canalizate în orașele industriale nemulțumirile muncitorilor, îndeosebi ale celor fără de lucru, dar mai ales datorită indulgenței autorităților, comuniștii au putut organiza numeroase manifestații de natură a arăta că virulența comunismului nu este de loc în scădere.

Dealtfel turburări comuniste au avut loc simultan și în alte țări ca Germania, Franța, Anglia și Statele Unite, ceeace dovedește că ofensiva comunistă are un caracter general și că activitatea birourilor lui de propagandă a luat iarăși avânt.

* * *

Convențiuni comerciale. Guvernul urmează tratative pentru încheerea unor convențiuni comerciale cu Italia și Germania. In ultimul timp ziarele au adus știrea că Germania și Austria, cari constituiau un bun debușeu pentru produsele noastre agricole, au urcat taxele vamale asupra acestor produse, iar Austria a încercat să pună greutăți exportului nostru de vite. Guvernele noastre niciodată nu au acordat suficientă atențiune relațiunilor noastre economice cu vecinii. Stăpânite mai mult de grija de a se menține la putere, interesele noastre economice n'au fost apărate întotdeauna cu suficientă demnitate și dibăcie.

După război toate țările și-au intesificat producția și au început o aprigă concurență pentru cucerirea debușeurilor. Noi prin lipsa de atențiune și de organizare a agriculturii noastre, am pierdut și piețele de desfacere pe cari le aveam înainte de război. Produsele noastre au scăzut calitativ, în schimb am rămas tributari străinătății chiar și pentru articole pe cari le putem fabrica în bune condițiuni la noi în țară.

Dacă guvernul va reuși să încheie cu Germania și Italia convențiuni, cari să deschidă drum produselor noastre spre piața italiană și germană, fără sacrificii disproporționate cu avantagiile ce obținem, va fi creat un puternic stimulent pentru producția noastră agricolă. Asemenea convențiuni, încheiate firește fără aservirea noastră economică, ne pot procura pe lângă numeroase avantagii de ordin material și ocazia de a ne prezenta în afară ca un popor harnic și bine organizat, inspirând tuturora încrederea și simpatia pe care într'adevăr o merităm.

Cronica externă

Conferința dela Haga a soluționat în cele din urmă atât problema reparațiilor germane cât și neînțelegerile ce dăinuiau de multă vreme cu privire la chestiunea reparațiilor orientale. Acestea se accentuaseră într'un timp așa de mult, încât amenințau chiar aplicarea planului Young. Spiritul conciliant al marilor puteri cum și consecințele nu tocmai avantajoase ale unei atitudini intransigente au determinat în sfârșit realizarea acordului, care pune în cele din urmă capăt și problemei optanților.

Un important motiv de agitație dispărut — dacă nu va surveni eventual vre-un altul — Ungurii se vor convinge poate, că o apropiere loială față de vecini nu le poate fi decât de folos și că tradiția lor de aristocratică mândrie și de șovinism exagerat cu care-și impregnează toate faptele, nu mai este în spiritul vremii. Ea a fost demult depășită și supraviețuind, nu poate să trezească decât resentimente păgubitoare, în primul rând pentru ei înșiși.

* * *

Armistițiul vamal apare pretutindeni ca o necesitate imediată. Con-

secinţele răsboiului din 1914—18 se vor resimţi încă multă vreme în politica economică a statelor. Contrastul dintre lumea diplomatică şi realitatea economică ar fi interesant, dacă n'ar cuprinde prevestiri funeste pentru pacea Europei. Deoparte conferinţe şi tratative duse în spiritul cel mai conciliant de colaborare şi înţelegere peste frontierele naţionale, pe de altă parte acasă la ele statele tind să devină în urma învăţămintelor răsboiului, celule de sine stătătoare printr'un protecţionism exagerat creindu-şi industrii pe cari nu le au, dar cari le vor fi necesare în războiu, şi augmentându-le la exces pe cele existente, pentru a câştiga prin concurenţă debuşeuri în afară.

Ţările industriale vor să devină şi agricole, cele agricole vor să aibă şi industrie şi astfel *înarmarea economică* se desăvârşeşte tot mai mult, pe deasupra tratativelor de pace şi înţelegere internaţională, prin *barière vamale* şi prin intensificarea măsurilor luate aproape în toate ţările pentru protecţia muncii naţionale.

Numai cât independenţa economică nu mai poate fi un deziderat al timpurilor noastre. Viaţa economică a trecut de mult peste frontiere, iar ca să o readuci după ce ea a cunoscut libertăţi şi binefaceri ce azi i-se interzic, nu este nici uşor şi nu poate fi nici util. De pe urma unui protecţionism exagerat suferă în primul rând însăşi ţara care îl aplică.

Tensiunea ce se resimte în ultimul timp în viaţa economică a ţărilor, precum şi crizele cari au apărut ca tot atâtea simptome ale răului, au determinat în cele din urmă convocarea unei conferinţe la Geneva pentru a se încheia ocolo un *armistiţiu vamal* menit să pună capăt războirilor de ordin economic dintre ţări şi să faciliteze printr'un acord comun schimbul internaţional, ce întâmpină atâtea greutăţi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Desbaterile vor fi extrem de interesante, fiecare ţară căutând să-şi apere realităţile ei economice şi să-şi asigure o situaţie privilegiată. Acordul nu se va putea face însă, decât cu sacrificii consimţite de toate statele.

* * *

Conferinţa navală dela Londra. Întocmai ca şi baricadele vamale, înarmările navale au ajuns într'un stadiu care a început să dea de gândit marilor puteri maritime.

Pentru menţinerea echilibrului şi pentru siguranţa lor proprie, fiecare din aceste puteri şi-a sporit flota de războiu şi comercială, îndată ce vre-una din ele a găsit de cuviinţă pentru vre-un scop sau altul să şi-o augmenteze. Şi pornind de aci, înarmările au mers crescând, îngreunând bugetele ţărilor până când în sfârşit *limitarea acestor înarmări după o înţelegere comună*, începe să apară ca singurul mijloc pentru asigurarea păcii internaţionale şi singura eşire din impasul în care se găsesc ţările maritime nevoite să fie mereu de veghe la înarmările vecinilor şi să păstreze proporţia pe care o impune imperios siguranţa lor.

Conferinţa dela Londra este menită să stabilească un acord între puterile maritime, limitând după cât se pare, *după tonaj*, flota fiecăreia dintre puteri. Se pare însă că înţelegerea întâmpină dificultăţi din partea Italiei, care vrea să aibă un tonaj egal cu al Franţei, câtă vreme aceasta pretinde unul superior, întrucât are de apărat şi coasta mediterană şi cea dela Atlantic. Deasemenea Franţa mai pretinde o serie de garanţii pentru siguranţa sa, la cari Anglia — având mai multă nevoe de o limitare a înarmărilor — nu consimte întocmai. La conferinţă participă şi Japonia şi Statele Unite ale Americei.

Dacă la această conferinţă se va putea ajunge la un acord în chestiunea limitării înarmărilor navale, s'a făcut un important pas pentru asigurarea păcii şi o viitoare conferinţă a dezarmării terestre va putea începe sub auspicii mai favorabile ca cea din anul trecut.

Schimbare de regim în Spania. Partizanii democrației integrale jubilează. Primo de Rivera a căzut și locul său l-a luat un guvern care a restabilit libertățile cetățenești suprimate timp de 7 ani.

Cu toate acestea Primo de Rivera a înfăptuit în Spania ceeace democrația nu fusese în stare să facă. Inăbușirea anarhiei și restabilirea ordinei înlăuntru ca și a prestigiului Spaniei în afară, se datoresc exclusiv activității lui Primo de Rivera.

Firește, dictatura nu poate să dureze la infinit. Prin însași natura ei, este menită provizoratului. Și existența îi este justificată numai prin prezența unui mare pericol. Cu încetarea acestuia, cu intrarea în normal a lucrurilor: *„maurul și-a făcut datoria, maurul poate să plece“*. Totuși Mussolini — mai abil și poate mai energic decât Primo de Rivera — se menține. El a știut însă să însuflețească și să interese la opera de ridicare a Italiei toată populația țării sale. Neplăcerile și povara unei munci intense, disciplinate și organizate sub care se încovoaie acum poporul italian, condus de o mână energică, nu vor fi însă lipsite de rezultatul care se așteaptă dela ele, după cum nici poporul spaniol n'a putut decât să câștige în timpul dictaturii lui Primo de Rivera.

I. H. Armeni.

CĂRȚI ȘI REVISTE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FRANZ KOCH: „Ursprung und Verbreitung des Menschengeschlechts“ (Gustav Fischer — Jena — 1929).

E vorba de origina și extinderea genului omenesc pe baza unor ipoteze științifice noui. Baza științifică a cărții este teoria lui Wegener: „despre nașterea Continentelor și a Oceanelor, mutația polară și în legătură cu aceasta, nașterea formelor superioare biologice. Deci e vorba de alte baze științifice, decât cele ale lui Darwin, care admitea ereditatea variațiilor celulare ale corpului, cu alte cuvinte susținea ereditatea însușirilor câștigate prin adaptare la mediu. Koch afirmă că desvoltarea speciilor e imaginabilă sub raport biologic, numai prin schimbarea protoplasmei, cauzată de mutații variabile. Consecvent teoriei sale, Darwin susținea prin „selecțiune“ numai drumul desvoltării formelor, nu însă și cauzele.

Teoria lui Wegener pleacă dela convingerea, exprimată de Süss, că până în carbon, ar fi existat două continente uriașe despărțite de legendara mare, *Thetys*. După Süss, pământul e suprapus din trei straturi. Primul strat, sâmburele globului ar consta în principal din nichel și fer în stare gazoasă cu o presiune care făcea să pară mai mult solidă. Scoarța pământului ar pluti pe acest ocean, ca icepergurile. Wegener susține, că vechile continente apoi se scufundaseră. Astfel au luat naștere mările secundare (Atlanticul, Oceanul Indian). Acest proces a născut Tibetul și marginile continentului asiatic.

Faptul principal e problema mutației Polului Nord. Acesta se deplasează din Oceanul Pacific spre locul lui actual, atingând în tangentă nordul peninsulei scandinavice. Intre sectorul traectoriei și Oceanul Pacific se desvoltă în toată grandoarea ei: *Viața.* Conjuncturile bio- și geologice erau propice pentru creație.

Cauzele acestor mutații polare, ar fi deplasarea centrelor de greutate pământești și în consecință firească o mișcare neuniform accelerată, uneori chiar bruscă. Flora și fauna poartă pecetea acestor deplasări. Atunci se născu și anap-

tomórfidul, animal ce avea câte cinci degete, ducea hrana la gură și capul rămânând asfel, oarecum pasiv, își pierdu forma sa inițială de bot.

Polul nord se mută dela insulele Sandwich și Pirenii, Alpii, Carpații și Caucazul născându-se, deveniră bariere de izolare. Prin mutația polară se schimbă și clima. Locul pădurilor tropicale îl ocupă stepele. Fauna și flora, care nu se refugiase (legea permutației laterale) piere sau se adaptează noilor condiții. Trebuia să se supună și omul. A început să alerge după alte meleaguri. Și pentru scrutarea orizontului, capul lui trebuia să stea vertical, rezimat pe umeri: astfel s'a desvoltat creerul și mai ales centrul văzului, care îi impregnă capului său o formă dolicocefală. Stepa îl învață mânuirea focului. Corpul se desbracă de păr deși clima era mai rece, coada i se tocise în urma șederilor îndelungate. Omenirea împrăștiindu-se în grupuri pe diferite continente, începu să se diferențieze și să dea naștere raselor. Și aci, autorul, pune cea mai delicată problemă, aceea a culturilor. Susține, că tinerețea rasei, puritatea și amestecul ei cu o rasă mai veche pe care s'o asimileze, este lucrul cel mai important. Rasa mai tânără să fie conștientă de superioritatea ei, să-și mențină puritatea. Dela aceste premise, autorul trece la tratarea cercurilor de cultură în sens, oarecum, spenglerian, pentru a ajunge, în baza teoriei lui Wegener la concluzia politică, că Germaniei i-a rezervat istoria omenirei cel mai mare rol în viitor. Iată cum, un German, poate să deducă din anumite ipoteze geologice, argumente în favoarea unui ideal național.

M. R.

I. W. VHEELER-BENNETT: *Information on The Renunciation of war* (1927—28).

Dela căderea imperiului roman Europa a fost teatrul unor nesfârșite războaie, cari au devenit un „sistem" de aplanare a neînțelegerilor între națiuni și state. Esența acestui sistem a constat în faptul că națiunile — și înainte de ele regii — au privit războiul ca o metodă dreaptă sau cel puțin inevitabilă pentru aplanarea divergențelor. Războiul a rămas „ultima ratio", mijlocul legitim de care națiunile se pot servi în *mod legal.*

Tratatul de pace, inițiat de St. Unite, e pazat pe ideea de repudiere a acestei concepții. Națiunile trebue să-l „ilegalizeze", sau după expresia americană să „pună războiul afară de lege".

Pacea trebue să fie rezultatul a trei idei conducătoare: Prima e că violența e interzisă; a doua, ca aplanarea neînțelegerilor se face în funcție de dreptate și nu de forță; a treia e ideea unui organ care să garanteze domnia dreptății în dauna violenței, acest organ este poliția.

Autorul, care este secretarul onorific de Informație la Institutul Afacerilor Internaționale, în această monografie, face istoria propunerilor lui Kellog. Cartea e împărțită în două părți: una e istoria propriu zisă a tratatului de pace, cealaltă e înșirarea sistematică a documentelor întrebuințate.

Briand într'o declarație adresată presei, vorbea despre faptul că Franța ar dori să închee un tratat cu St. Unite, în care ambele aceste țări să renunțe la orice fel de războiu între ele pentru totdeauna.

Kellog și-a exprimat dorința de a face un tratat de acelaș fel, care să nu fie numai între Franța și Statele Unite, ci între toate Puterile Mari (astfel Britania, Germania, Italia, Japonia). In faza ultimă a tratativelor reprezentanții tuturor țărilor sosesc la Paris. Pana de aur cu inscripția „Si vis pacem, para pacem" și călimara, care în 1775 s'a întrebuințat pentru a semna primul tratat Franco-American, au servit ca instrumente pentru semnarea Pactului.

In partea a doua a cărții, autorul prezintă câteva documente cu privire la încheierea tratatului pentru renunțarea la războiu: scrisorile oamenilor de stat, discursul marilor diplomați, compararea

tratatului american cu cel francez, textul actual al tratatului. Interesantă e în special declaraţia lui Briand dela 20 Iunie 1927, singurul document publicat aci în limba franceză.

In documentul acesta se ascunde origina a tot cea urmat după ideea tratatului bilateral (între Franţa şi Statele Unite) până la încheierea tratatului multilateral.

Al. E. Kish.

JEAN MARCHAL: *Union douanière et organisation européenne.* Recuel Sirey Paris 1929.

Un volum de 230 pagini cu o prefaţă a profesorului L. Brocard dela Universitatea din Nancy, pune şi studiază minuţios problema unei uniuni vamale a Europei sub toate aspectele ei.

Pornind pe de o parte dela tendinţa tot mai evidentă spre concentrare şi integrare a industriei moderne şi spre o scoborâre tot mai accentuată a preţului de cost al produselor, pe de altă parte dela situaţia de inferioritate economică a Europei în faţa Americei organizate, o uniune vamală a Europei apare ca singura — dar şi cea mai grea — posibilitate de salvare şi refacere a vieţii economice a acestui bătrân şi atât de frământat continent.

In faţa resurselor şi a imenselor teritorii exploatate de către naţiunile Lumei-noui, Europa e şi prea mică şi e îndeosebi şi prea fărâmiţată într'un mare număr de naţiuni cu teritorii foarte restrânse. Producţia ei nu e organizată modern, fiecare vrea să-şi producă de toate şi se îngrădeşte de veacuri cu bariere vamale. Ce pare dar mai firesc, ca America îmbogăţită din războiul care a secătuit Europa, să se simtă în vădită superioritate faţă de aceasta? Europa este faţă de America — cum spune profesorul Brocard — în situaţia întreprinderilor mici şi mijlocii faţă de marile întreprinderi concentrate şi asociate.

Problema având şi o lature de ordin politic, este de o gravitate puţin obişnuită şi ne convinge despre aceasta un judicios istoric al uniunilor vamale încercate în trecut şi prezent de către o parte din statele europene. Amintim uniunea vamală a statelor germane, faimosul „Zollverein" premergător unităţii politice a Germaniei. Autorul lasă chiar să se întrevadă că odată înfăptuită uniunea vamală europeană, în mod firesc evoluţia se va face spre o uniune cu caracter politic.

Fără a se lăsa însă sedus de planuri prea îndepărtate J. Marchal încearcă, dupăce expune o serie de proecte de mare interes şi dupăce se raliază teoretic concepţiei şcoalei liberale, socotind-o ca superioară concepţiei economiei naţionale, să rezolve practic problema, arătând efectele şi repercusiunile uniunii vamale asupra economiilor naţionale şi asupra relaţiunilor internaţionale. Stărue apoi asupra condiţiunilor geografice, juridice, economice şi politice, necesare înfăptuirii acestei uniuni, indicând şi etapele ei succesive de realizare.

Evident, că faţă de avantagiile pe cari le poate aduce uniunea vamală, (extinderea pieţii de desfacere, raţionalizarea producţiei şi diviziunea internaţională a muncii) realizarea ei pe etape este impusă tocmai de dificultăţi peste cari nu se poate trece cu uşurinţă.

Astfel se preconizează cu respectarea de drept a autonomiei naţiunilor asociate, *o limitare progresivă a taxelor vamale existente* până în momentul când avantagiile colaborării strânse între state, ar determina odată cu suprimarea lor şi întărirea spiritului de pace şi solidaritate internaţională.

I. H.

DR. MIRCEA SUCIU-SIBIANU: *Gânduri Sănătoase.* (Buc. Atelielierele grafice „Răsăritul". Iată un volumaş de cugetări, menit să înlocuiască ceea ce se scrie în altă parte sub titlul „Lectures morales", sau „Choix des Moralistes francais et etrangers", sau „Pensées et Maximes". Sunt cele mai bune pagini moralizatoare, scrise fără tendinţă şi fără atitudine de predicator. Pentrucă morala predicată cu tendinţă de amvon în *stil abstract* nu mai prinde. Azi numai sământa sădită în terenul fertil al

faptelor şi exemplelor vii mai pot rodi ceva.

A face propagandă pentru cea mai aleasă din virtuţile sociale ale vieţii noastre contimporane, pentru evanghelia muncii şi a tăcerii, a face propagandă în *stil abstract*, contra alcoolismului, pentru cumpătare şi pentru deliciile alese ale vieţii creştineşti, ar însemna voce în pustiu. Or, aceste mici crâmpeie pe cari ni le dă autorul, din viaţa oamenilor mari şi din viaţa societăţilor omeneşti, sunt de natură a avea cea mai fericită înrâurire asupra cititorilor. mai ales dacă aceştia sunt tineri. Se adresează subconştientului, care ambiţionează şi îndeamnă la creştere veleităţile nobile ale tinerilor. Asemenea lecturi ar trebui recomandate oficial şi întroduse oarecum sub formă de lecturi particulare, chiar în programele analitice ale şcoalelor secundare. „Gândurile sănătoase" se anunţă în serie, le aşteptăm şi le recomandăm cu căldură.

REVISTA REVISTELOR

„LA REVUE DES VIVANTS", Ianuarie 1930. Protestarea Indiei — Suhrawardy.

Ca *subtitlu:* India este susceptibilă de o guvernare autonomă, admiţând că i s'ar acorda imediat? Există ceea ce s'ar putea numi naţiune indiană?"

După războiul mondial, la care forţa materială a Indiei a contribuit cu toată generozitatea. Anglia drept recompensă a făcut la o conferinţă următoarea declaraţie: colaborarea într'o măsură cât mai mare la guvernarea ţării a elementelor naţionale indiene şi să aducă în sânul naţiunii indiene simţământul conştiinţei de sine; numai atunci vor putea colabora la guvernarea ţării, iar mai târziu să aducă independenţa.

Această idee a încolţit mai întâi în mintea lui Gandhi, care a şi păşit la înfăptuirea ei, înfiinţând şcoli numeroase, ţinând conferinţe etc. O muncă cât mai intensă, călăuziţi de ideia emancipării individului, fără care nu se poate închega emanciparea naţională.

Din această cauză a luat fiinţă partidul „Swarajistilor", sub preşedinţia lui Gandhi. In afară de aceasta mai există unul: comitetul executiv naţional al întregii Indii, tot sub conducerea lui Gandhi. Aceste partide luptă pentru aceleaşi cauze: trezirea conştiinţei naţionale pe cale culturală, care să aducă independenţa Indiei. Mai mult: s'o scoată din imobilitatea aceea a castelor şi s'o îndrume pe calea progresului.

In sprijinul acestui punct de vedere invocau tratamentul neuman al Englezilor faţă de elementele locale, cari în loc să inaugureze o operă de înălţare, de propăşire, au adus o deprimare sufletească.

Englezii nu acceptau aceasta, bazaţi pe alt argument: desbinarea din sânul poporului indian de către Musulmanii cari nu se alipesc în vederea acelui ideal de independenţă, ci fac opinie separată.

Faptul invocat de Englezi este pe cale de dispariţie, deoarece majoritatea intelectualilor musulmani au studiat la Universităţile din Europa şi deci sunt pătrunşi de însemnătatea unei adeziuni cu naţiunea indiană, în vederea independenţei, punând astfel factorul religios pe planul al doilea.

Aceste chestiuni au fost examinate de „Comisiunea Simon", care a hotărît în mod provizoriu participarea cât mai mare a elementelor indiene la guvernare.

Ca prezident al acestei guvernări a fost numit Pandit G. Nehru — pe lângă rege, care este englez — care este o capacitate a Indiei şi este călăuzit de ideia unei cât mai rapide ştergeri a nedreptăţilor sociale din India. In acest sens el a devenit un entuziast aderent al comunismului de o coloare fascistă, dar care n'are şanse de reuşită, căci în India este cel mai puţin cunoscut comunismul.

Insemnat este că această idee a isvorît dintr'o stare sufletească de protestare împotriva dominaţiunii engleze.

Pandit G. Nehru a adoptat punctul de vedere preconizat de Gandhi:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

independența pe temeiul unui sentiment de fraternitate.

De aceea Pandit G. Nehru a exprimat congresului național din Madras dorința Indiei de independență. La rostirea acestei dorințe a isbucnit un ropot de aplauze terminându-se acest entuziasm în ritmul imnului național „Bande Mataram".

Iată deci că India a luat o atitudine de protestare împotriva dominației Angliei și este pe **drumul independenței.**

In „REVUE D'HISTOIRE" No. 3 pe Februarie, istoricul Kognel semnează un articol: *Jésus et le Méssianisme politique.*

Articolul constitue o caracterizare critică a teoriei lui Eisler. Acesta, în locul concepției mistice, adoptate de teologie, uneori și de oameni de știință, aduce teorie cu caracter sociologic. In teoria eisleniană opera lui Krist nu mai este considerată ca un *fenomen izolat*, ci ca un punct — culminant — în desvoltarea unei îndelungi mișcări profund religioase prin *inspirație* și politice prin scopul ce-l urmăria și prin felul cum se manifesta. Poporul care îndurase persecuții și captivități cumplite din partea unor popoare învecinate și cu mult mai organizate, nu putea să tindă decât spre restaurarea unei teocrații naționale și cu misiuni divine. Acestea sunt caracterele iudaismului din primele veacuri. In concepția iudaistă nu există separație între domnitor politic și religios; profeții poporului „*ales*" erau și agitatori politici, urmărind acelaș ideal: independența politică.

Sufletul turmentat de idealul viitorului, cu toate manifestațiile lui este vechi ca și iudaismul. In opera lui Krist aspirațiunile politice iau un caracter mistic, *transcendent și universal*, — dela mântuirea poporului asuprit și ajunge la *mântuirea lumii*. Prin urmare creștinismul în concepția lui Eisler se integrează în sufletul și aspirațiile istorice cu caracter politic ale poporului evreesc, creștinismul cuprinde în sine mai întâi un mesianism politic. Caracterul universal și *transcendent* al doctrinei creștine se leagă de soarta poporului.

KÖLNER VIERTELJAHRSHEFTE FÜR SOZIOLOGIE, 8. Jahrg. Heft. 3. cuprinde un interesant articol asupra „Adaptării emigraților în Statele Unite", semnat de R. Seberle.

Procesul de integrare a maselor de emigrați în societatea americană din punct de vedere cantitativ constitue un fenomen specific american. El pune probleme cari interesează pe sociolog — și ne interesează în ultima analiză pe noi, mai ales în calitate de europeni, fiindcă fenomenul are importanță pentru viața socială din țările noastre. — Asimilarea maselor străine din America este un proces foarte încet și dificil, din pricină că *emigrații* sunt de calități foarte eterogene, cultural și tradițional. In politica americană s'au elaborat legislații întregi, cari au în vedere promovarea acestui proces de asimilare, fie mărginind numărul celor ce li se acordă acces în Statele Unite, fie mărindu-l când este vorba de elemente mai asimilabile etc. Americanizarea însă întâmpină și dificultatea că în lumea urbană-industrială, atât de intensă și mobilă în America, străinul nu rămâne *atom izolat*, ci se asociază cu elemente față de cari simte legături de omogenitate culturală și sânge. Astfel iau ființă *coloniile străine*.

Aceste colonii se apropie în structura lor socială mult de structura pe care elementele componente o aveau în țara de baștină: în structura socială urbană din America ele reprezintă mici sate — poloneze, italiene, — transpuse în alt mediu. Deci avem de-aface în aceste colonii cu *grupări organice*, în cari se mențin toate legăturile cu cultura și trecutul din cari s'au desprins. Integrarea străinilor în societatea americană nu se poate face deci, decât pe cale colonială.

După ce s'a constituit colonia ca formație organică, începe înlăuntrul ei un alt proces de integrare socială, anume se nasc organizații, a căror menire este în-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

deplinirea funcţiilor mai importante pentru viaţa socială a coloniei. Aşa este înfiinţarea de *instituţii*, — cari sunt instrumente de cultură şi conservare naţională într'un mediu american, — religioase, culturale, economice etc. Intr'un cuvânt coloniile alcătuesc formaţii sociale cari reoglindesc în totul originea lor etnică, prin instituţiile vieţii religioase şi culturale. Diferenţele mici se datoresc condiţiilor de viaţă deosebite în America re cele din ţara natală a coloniştilor. Aceasta este cauza că tendinţa de americanizare a politicei Statelor Unite întâlneşte atâtea piedeci. Şi faptul acesta are o semnificare: el ne indică dificultatea ce se întâlneşte, când problemelor *sociale* se încearcă a li se da o soluţie *politică*.

S. G. O.

SOZIALISTISCHE MONATSHEFTE, Februarie 1930. Anna Siemsen: *Die Studentenschaft und die sozialistische Gewegung.*

In Germania dela 1911 –1929, a crescut numărul studenţilor cu 60%. Acest fapt se datoreşte mai ales, năvalei clasei burgheze la Universităţi, aşa încât fiii burghezilor au un procent covârşitor în studenţime (55—74%). De bună seamă acuma nu mai există vechea studenţime aristocratică şi în mare parte studentul de azi are de luptat pentru pânea zilnică. Iar când scapă dela Universitate trebue să se mulţumească cu un post mai modest. Deci studenţii, fii ai oamenilor săraci, cari credeau că prin disciplina primită, după terminarea studiilor se vor ridica din mizerie, trezesc în toiul celei mai grozave lupte cu concurenţa oamenilor şi care a luat proporţii aşa de mari, încât ameninţă cu proletarizarea.

Aceste circumstanţe au ca urmare absorbirea studenţimii în socialism. Cu toate că în 1929, dintre 129.000 studenţi au fost înscrişi în partidul socialist 3500, acest fapt nu este un indiciu că internaţionalismul socialist nu lucrează destul de intens pentru câştigarea la cauza lor, studenţimea. Acesta este numai începutul — închee A. Simsen — şi deci 3500 de membrii lucrează cu putere întreită, iar întreaga studenţime este aproape aptă — având o educaţie socialistă — să intre în internaţionala socialistă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Poşta Redacţiei.

Dlui F. Gh. B. Baia-mare. Articolul Dv. *„Individul şi societatea"* îl găsim foarte interesant. Trebue să vă comunicăm însă cu regret, că nu-l putem publica din cauză că cititorii revistei noastre îi cunosc cuprinsul din cartea *„Puterea cugetării"* de *S. O. Marden*, de unde l-aţi copiat în bună parte (pg. 4, r. 14, pg. 5, 6 etc.) *uitând* probabil — să menţionaţi aceasta în corpul articolului. *Noi ne socotim în drept să cerem colaboratorilor noştri ceva mai multă onestitate în scris.*

Pentru colaboratorii ocazionali. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază. Toate articolele trimise Redacţiei trebue să fie semnate legibil, autorii luându-şi singuri răspunderea pentru cuprinsul lor.

Red.

Cluj ... ROMÂ...